

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг
АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ГАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ОРЧНЫ СУДАЛГАА

Улаанбаатар хот
2024

МОНГОЛ УЛСЫН УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ОРЧНЫ СУДАЛГАА

Судалгааны ажлыг гүйцэтгэсэн:

Ашигт малтмал, газрын тосны газрын

Уул уурхайн хэлтсийн ахлах мэргэжилтэн

Ц.Цэгц

Уул уурхайн хэлтсийн мэргэжилтэн

Д.Эрдэнэтунгалаг

Ашигт малтмал, газрын тосны газар
Монгол Улс, Улаанбаатар хот 15170,
Чингэлтэй дүүрэг, Барилгачдын талбай-3,
Засгийн газрын XII байр, Баруун жигүүр
Утас: 976-51-263920

Цахим шуудан: info@mrpam.gov.mn

Цахим хаяг: mrpam.gov.mn

АГУУЛГА

1. УДИРТГАЛ.....	5
1.1. Судалгааны хамрах хүрээ.....	6
1.2. Судалгааны арга.....	8

1.2.1. Судалгааны асуулт.....	8
2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГДСЭН ДҮН.....	9
3. ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД.....	13
3.1. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал.....	13
3.2. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдал.....	14
3.3. Улс төрийн тогтвортой байдал.....	15
3.4. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал.....	16
3.5. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал.....	17
3.6. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал.....	19
3.7. Уул уурхайн салбарын татварын орчин.....	20
3.8. Дэд бүтцийн хөгжил.....	21
3.9. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх.....	22
3.10. Амьдрах орчны аюулгүй байдал.....	23
3.11. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал.....	24
3.12. Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө.....	25
3.13. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа.....	26
3.14. Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломж.....	28
3.15. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа.....	29
3.16. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдал.....	30
3.17. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлага.....	31
3.18. Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдал.....	32
3.19. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанар.....	33
3.20. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломж.....	35
4. ДҮГНЭЛТ.....	37
5. САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ.....	39

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Үйл ажиллагааны чиглэл	6
Зураг 2. Хөрөнгө оруулалт авсан хэлбэр.....	7
Зураг 3. Үйл ажиллагаа явуулсан жил	7
Зураг 4. Ашигт малтмалын төрөл.....	8
Зураг 5. Монгол Улсын Уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчны үнэлгээ	12
Зураг 6. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдлын үнэлгээ.....	13
Зураг 7. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдлыг сайжруулах санал	14
Зураг 8. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдлын үнэлгээ.....	14
Зураг 9. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдлыг сайжруулах санал	15
Зураг 10. Улс төрийн тогтвортой байдлын үнэлгээ.....	15
Зураг 11. Улс төрийн тогтвортой байдлыг сайжруулах санал.....	16
Зураг 12. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал.....	16
Зураг 13. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчныг сайжруулах санал	17
Зураг 14. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал	18
Зураг 15. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчныг сайжруулах санал	18
Зураг 16. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал	19
Зураг 17. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийн хамгаалалтыг сайжруулах санал	19
Зураг 18. Уул уурхайн салбарын татварын орчин	20
Зураг 19. Уул уурхайн салбарын татварын орчныг сайжруулах санал.....	21
Зураг 20. Дэд бүтцийн хөгжил.....	21
Зураг 21. Дэд бүтцийг хөгжүүлэх санал	22
Зураг 22. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх	22
Зураг 23. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах санал	23
Зураг 24. Амьдрах орчны аюулгүй байдал	23
Зураг 25. Амьдрах орчны аюулгүй байдлыг сайжруулах санал	24
Зураг 26. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал.....	24
Зураг 27. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтыг сайжруулах санал	25
Зураг 28. Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө.....	25
Зураг 29. Хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах төрийн бодлогод оруулах санал.....	26
Зураг 30. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа	27

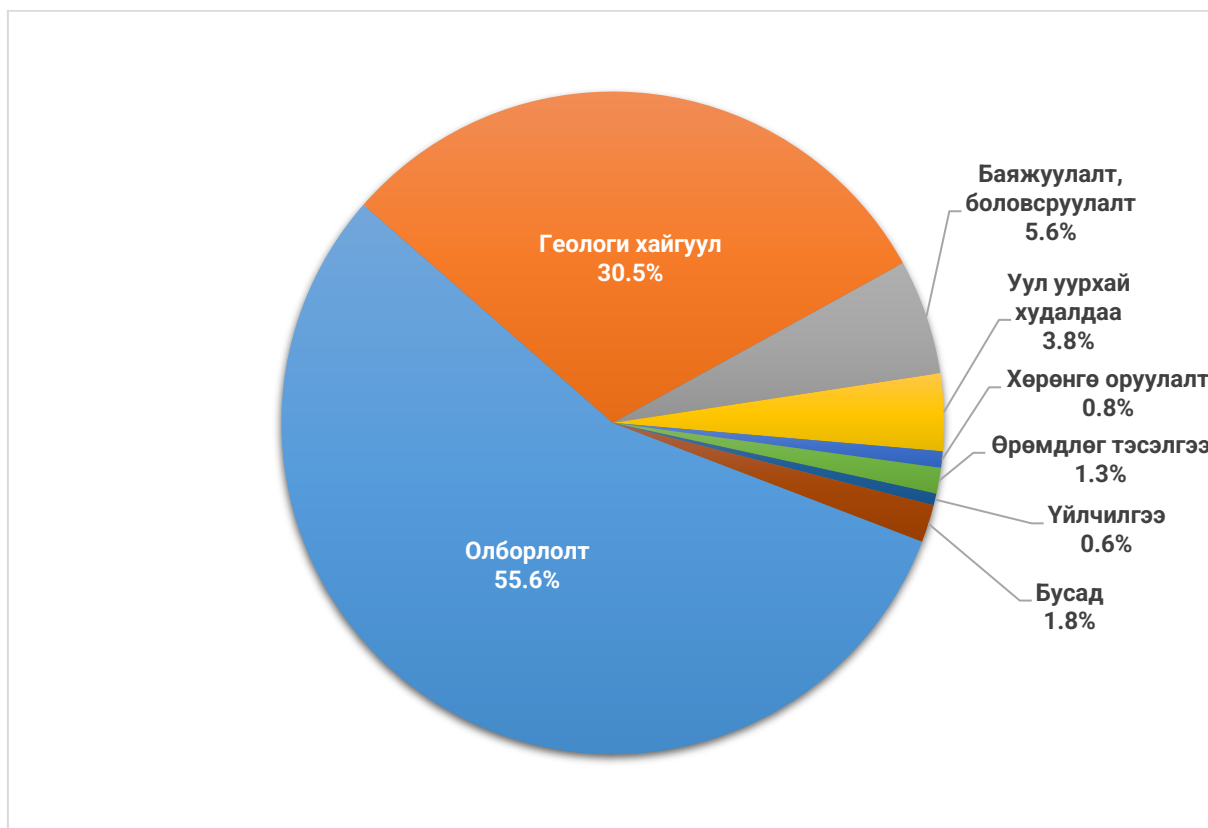
Зураг 31. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааг сайжруулах санал.....	27
Зураг 32. Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломжийн үнэлгээ..	28
Зураг 33. Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломжийг сайжруулах санал.....	29
Зураг 34. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааны үнэлгээ	29
Зураг 35. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааг сайжруулах санал	30
Зураг 36. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдлын үнэлгээ	30
Зураг 37. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авах ажиллагааг хялбаршуулах санал.....	31
Зураг 38. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлагын үнэлгээ	31
Зураг 39. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлагыг сайжруулах санал	32
Зураг 40. Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдлын үнэлгээ	32
Зураг 41. Уул уурхайн салбарыг авлигаас ангид байлгах санал	33
Зураг 42. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанарын үнэлгээ	34
Зураг 43. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах санал	34
Зураг 44. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломжийн үнэлгээ.....	35
Зураг 45. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломжийг нэмэгдүүлэх санал.....	36

1. УДИРТГАЛ

Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчны өнөөгийн байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгч, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлж, хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах санал боловсруулах

1.1. СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ

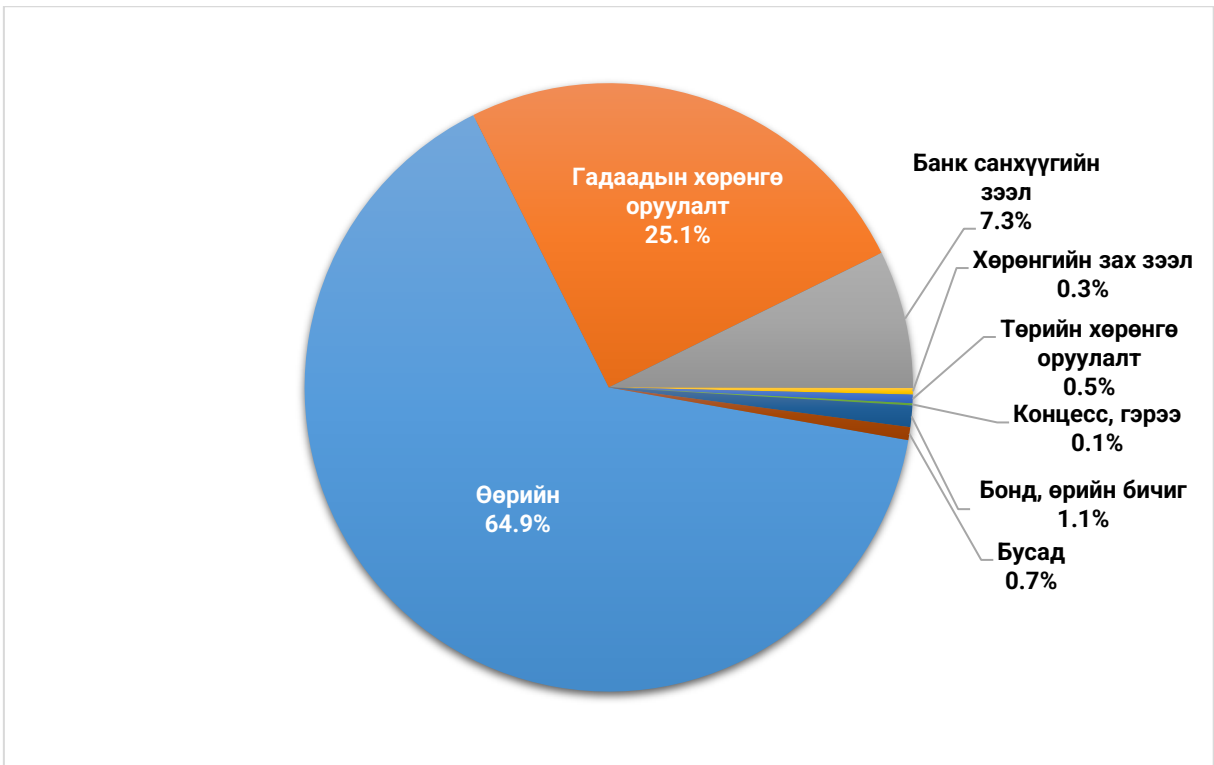
Хөрөнгө оруулалтын орчны судалгаанд уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг чиглэл тус бүрийн байгууллагуудыг хамруулахыг зорьсон бөгөөд нийт 874 байгууллага хамрагдсан.

Зураг 1. Үйл ажиллагааны чиглэл

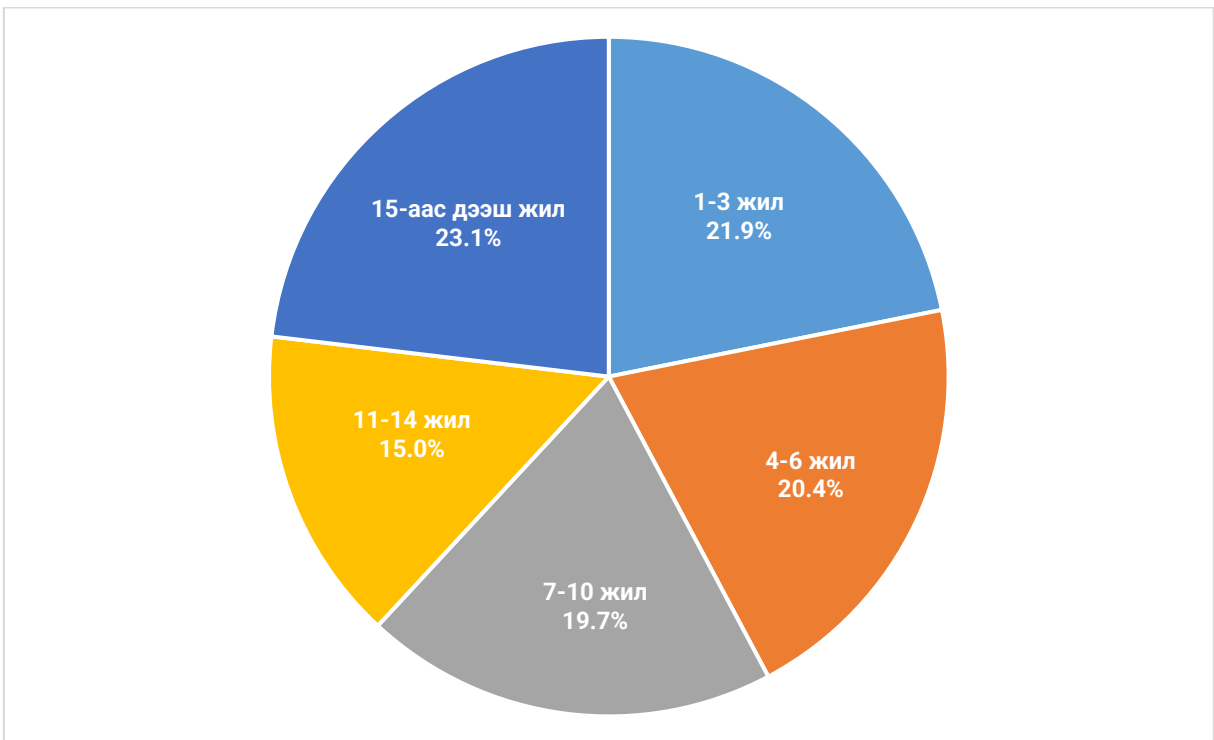
Судалгаанд оролцсон байгууллагуудаас ашигт малтмалын геологийн эрэл, хайгуул, олборлолтын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүд 86.2% нь байсан бол баяжуулалт, боловсруулалт, худалдаа, үйлчилгээ, өрөмдлөг тэсэлгээ, хөрөнгө оруулалт болон бусад чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүд 13.8%-ийг бүрдүүлсэн.

Дээрх байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт оруулсан байдлыг авч үзвэл 64.9% буюу ихэнх нь өөрийн хөрөнгийг төсөлдөө зарцуулсан бол 25.1% нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг оруулж, 7.3% нь банк санхүүгийн байгууллагаас зээл авч, 2.7% нь хөрөнгийн зах зээл, төрийн хөрөнгө оруулалт, бонд, өрийн бичиг, концесс, гэрээ болон бусад байдлаар хөрөнгө оруулжээ.

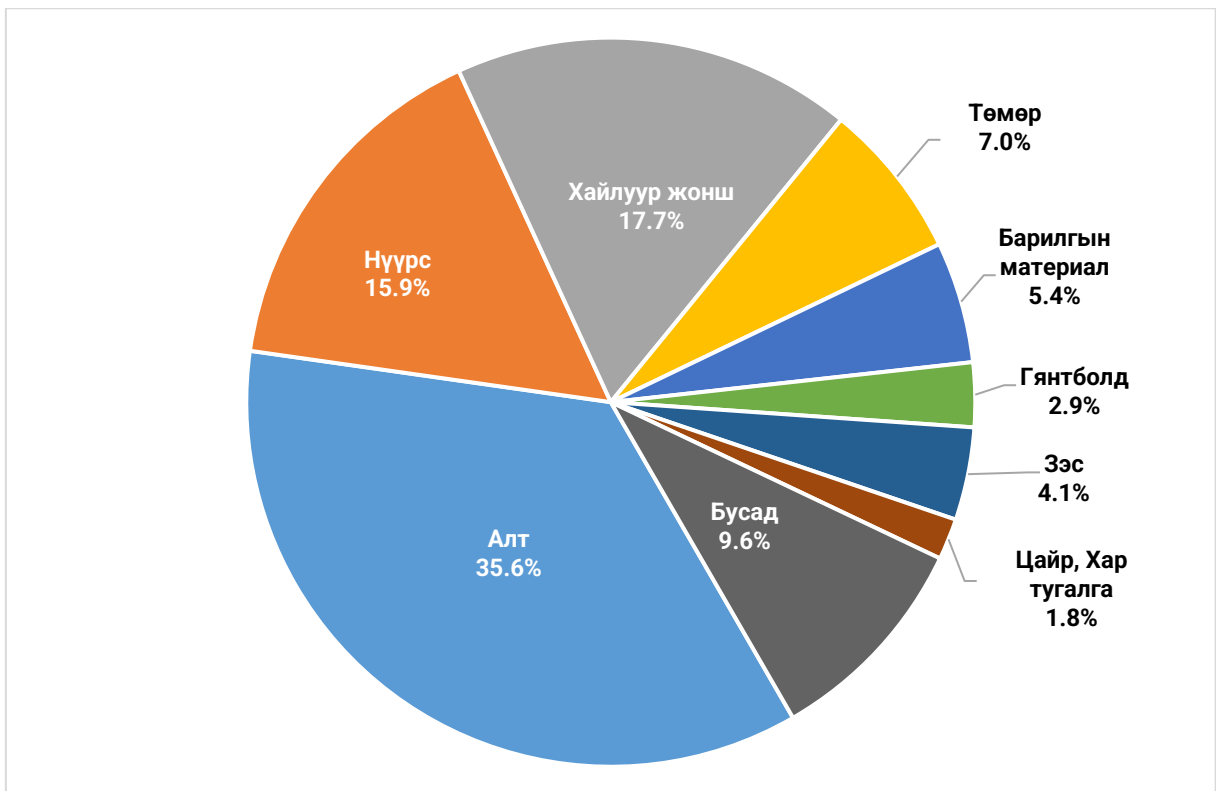

Зураг 2. Хөрөнгө оруулалт авсан хэлбэр

Үйл ажиллагаа явуулсан хугацааны хувьд байгуулагдаад удаагүй буюу 1-ээс 3 жил болж байгаа аж ахуйн нэгж 2.19%, 4-өөс 6 жил болж байгаа компаниуд 20.4%, 7-оос 10 жил болж байгаа аж ахуйн нэгж 19.7%-ийг эзэлж, 11-ээс 14 жил аж ахуй эрхэлж буй байгууллагууд 15.0%, 15-аас дээш жил үйл ажиллагаа эрхэлсэн туршлагажсан байгууллагууд 23.1%-ийг тус тус бүрдүүлсэн байна.

Зураг 3. Үйл ажиллагаа явуулсан жил

Зураг 4. Ашигт малтмалын төрөл

Алтны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг компаниуд хамгийн их хувь буюу 35.6%-ийг эзэлж, нүүрсний уурхай 15.9%, хайлуур жоншны уурхай 17.7%-ийг бүрдүүлсэн. Үлдсэн хэсгийг нь төмөр, барилгын материал, гянтболд, зэс, цайр, хар тугалга болон бусад төрлийн ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч, үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагууд бүрдүүлсэн байна.

1.2. СУДАЛГААНЫ АРГА

Судалгааны ажлыг асуулгын аргаар авч, хөрөнгө оруулалтын орчны чиглэлийн асуултуудад үнэлгээ өгөх байдлаар хариултуудыг авч тухайн асуудлыг сайжруулах арга замын талаар санал авлаа.

1.2.1. Судалгааны асуулт

Судалгааны асуулга нийтдээ 27 асуулттай бөгөөд үүнээс 5 асуулт нь ерөнхий мэдээлэл авах асуулт, үлдсэн 22 нь үндсэн асуулт байсан. Үндсэн асуултуудаас 20 асуулт нь уул уурхайн хөрөнгө оруулалтын орчинд үнэлгээ өгөх хариулт болон сайжруулах саналыг авсан бол 1 асуулт нь өмнөх асуултуудад ороогүй чиглэл байвал санал өгч болохоор, 1 асуулт нь энэхүү судалгааны ажлыг цаашид сайжруулахад юу хийх талаар санал авахаар зохиогдсон. Асуултуудыг боловсруулахдаа олон улсад уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчныг үнэлэхэд хэрэглэдэг үзүүлэлт болон манай орны нөхцөл байдалд тохируулсан асуултыг бэлтгэсэн болно.

Хөрөнгө оруулалтын орчныг үнэлж өгч, сайжруулах санал өгөх асуултууд:

1. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал
2. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдал
3. Улс төрийн тогтвортой байдал
4. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал
5. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал
6. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал
7. Уул уурхайн салбарын татварын орчин
8. Дэд бүтцийн хөгжил
9. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх
10. Амьдрах орчны аюулгүй байдал
11. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал
12. Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө
13. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа
14. Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломж
15. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа
16. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдал
17. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлага
18. Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдал
19. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанар
20. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломж

Санал асуулгад оролцогч нь дээрх 20 үзүүлэлт тус бүрт өөрийн байгууллагын үйл ажиллагаа явуулж буй одоогийн байдлыг бодолцон үзэж дараах 5 хариултын аль нэгийг сонгож үнэлэлт өгөхөөр зохицуулсан.

1. Маш муу
2. Муу
3. Дунд зэрэг
4. Сайн
5. Маш сайн

Асуулгын хариултыг геологи, уул уурхайн мэдээллийн системээр дамжуулан хүлээн авсан.

2. ҮНЭЛГЭЭНИЙ НЭГДСЭН ДҮН

Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчинд 100 хүртэлх оноогоор үнэлэлт өгсөн. Судалгаанд оролцогчдоос ирүүлсэн хариултыг үнэлгээ тус бүрийн хувийн жинг гаргаж, жигнэсэн дундаж гаргах байдлаар тооцоолж нэгдсэн үнэлгээг тодорхойлсон.

Үнэлгээний 5 ангилал нь 100 онооны системд дараах онооны хамааралтай байхаар тооцоолсон.

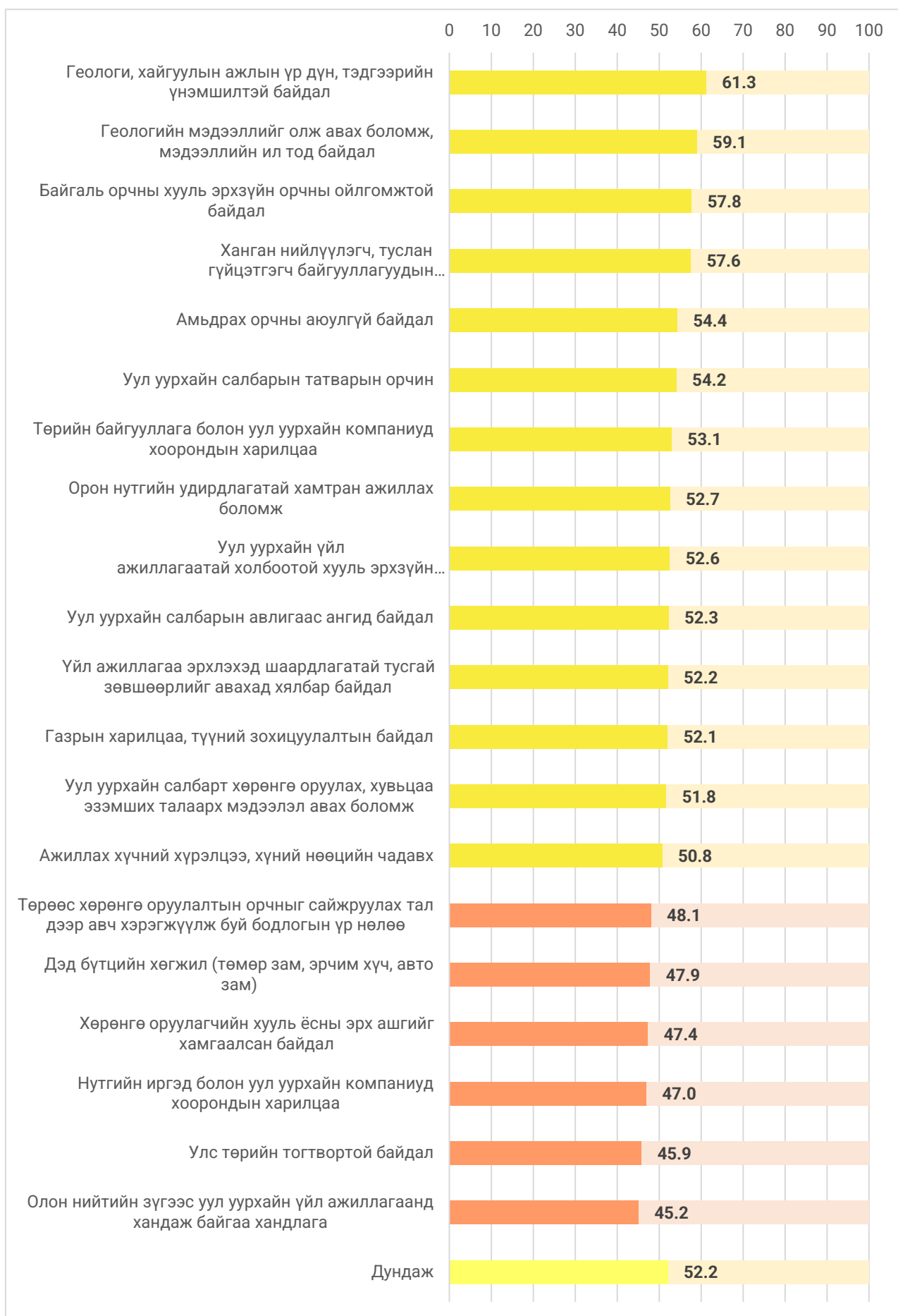
- маш муу үнэлгээ нь 34 хүртэл оноо,
- муу үнэлгээ нь 34-өөс 50 оноо,
- дунд үнэлгээ нь 50-аас 66 оноо,
- сайн үнэлгээ нь 66-аас 84 оноо,
- маш сайн үнэлгээ нь 84-өөс дээш оноо

2024 оны хувьд нэгдсэн дүнгээр Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчин **52.2** оноо авч **“Дунд”** гэсэн дүнтэй гарсан байна. Судалгааны асуултуудаас маш сайн, сайн, маш муу үзүүлэлттэй асуулт гараагүй бөгөөд дунд ангилалд 12 үзүүлэлт, муу ангилалд 8 үзүүлэлт хамрагдав.

Дунд ангилалд өндөр оноо авсан нь Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдал /61.3 оноо/, Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал /59.1 оноо/, Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал /57.8 оноо/ байсан бол Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанар /57.6 оноо/ гэсэн асуултууд нь дунд үзүүлэлт дотроо дээгүүр эрэмбэлэгдлээ. Харин Амьдрах орчны аюулгүй байдал /54.4 оноо/, Уул уурхайн салбарын татварын орчин /54.2 оноо/, Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа /53.1 оноо/, Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломж /52.7 оноо/, Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал /52.6 оноо/, Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдал /52.3 оноо/, Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдал /52.2 оноо/, Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал /52.1 оноо/ гэсэн асуултууд нь дунд ангилалдаа доогуур жагсжээ.

Муу ангилалд орсон үзүүлэлтээс хамгийн тааруу дүн үзүүлсэн нь Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлага /45.2 оноо/ бол үүний дараа Улс төрийн тогтвортой байдал /45.9 оноо/ орсон. Дараагийн түвшний тааруухан үзүүлэлт нь Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа /47.0 оноо/, Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал /47.4 оноо/, Дэд бүтцийн хөгжил /47.9 оноо/ байсан бол муу ангилал дотроо дээгүүр үзүүлэлттэй байгаа нь Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө /48.1 оноо/, Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх /50.8 оноо/, Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломж /51.8 оноо/ байв.

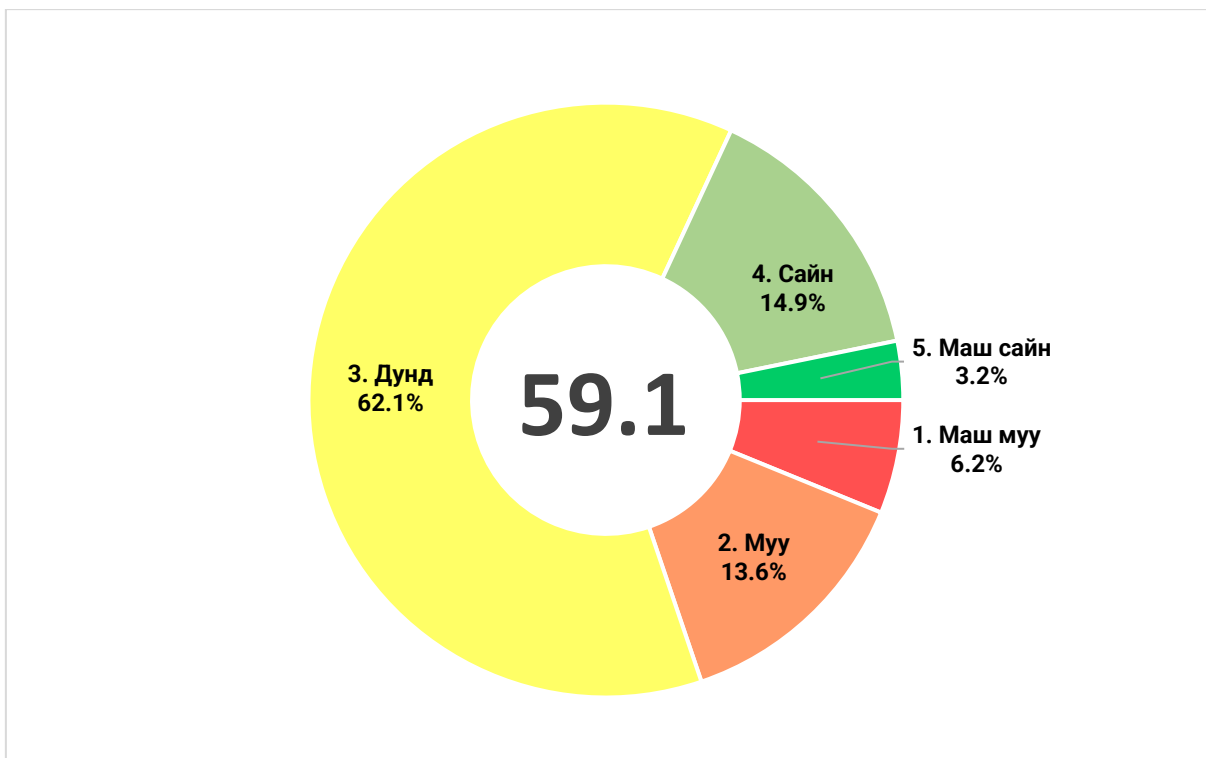

Зураг 5. Монгол Улсын Уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчны үнэлгээ

3. ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

3.1. ГЕОЛОГИЙН МЭДЭЭЛЛИЙГ ОЛЖ АВАХ БОЛОМЖ, МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал “Дунд” буюу 59.1 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 62.1% нь дунд зэрэг, 14.9% нь сайн, 13.6% нь муу, 6.2% нь маш муу, 3.2% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 6. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдлын үнэлгээ

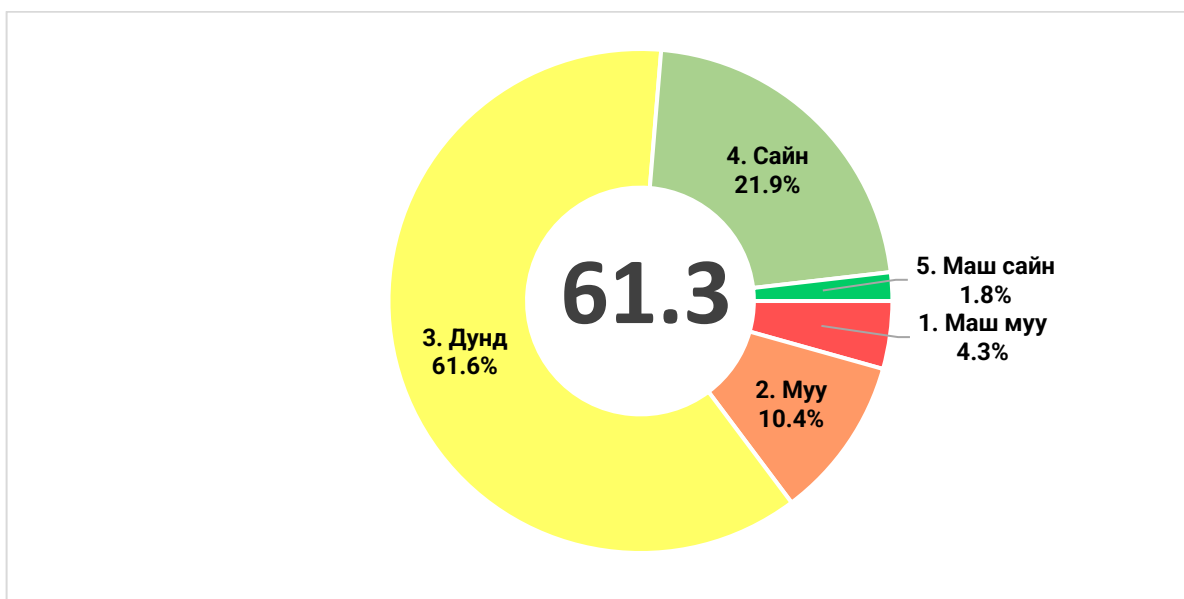
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1555 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 582 санал буюу 37.4% нь цахимжуулж, онлайнгаар үзэх, авах боломжтой болгох, 517 санал буюу 33.2% нь мэдээллийн сан, сайтын мэдээллийг шинэчлэх, сайжруулах, 352 санал буюу 22.6% нь нээлттэй, ил тод болгох саналыг ирүүлжээ.

Зураг 7. Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдлыг сайжруулах санал

3.2. ГЕОЛОГИ, ХАЙГУУЛЫН АЖЛЫН ҮР ДҮН, ТЭДГЭЭРИЙН ҮНЭМШИЛТЭЙ БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд геологи, хайгуулын ажлын үнэмшил “**Дунд**” буюу 61.3 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 61.6% нь дунд зэрэг, 21.9% нь сайн, 10.4% нь муу, 4.3% нь маш муу, 1.8% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 8. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдлын үнэлгээ

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 874 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 237 санал буюу 27.1% нь ажил хийх боломжийг хангах, хөрөнгө санхүүгээр дэмжих, 225 санал буюу 25.7% нь хяналтыг сайжруулах, баталгаажуулах, хариуцлагыг өндөржүүлэх, 130 санал буюу 14.9% нь мэргэжлийн хүнээр чанартай, нарийвчилж гүйцэтгэх, 119 санал буюу 13.6% нь мэргэжлийн байгууллагыг дэмжих, оролцоог нэмэгдүүлэх, 109 санал буюу 12.5%

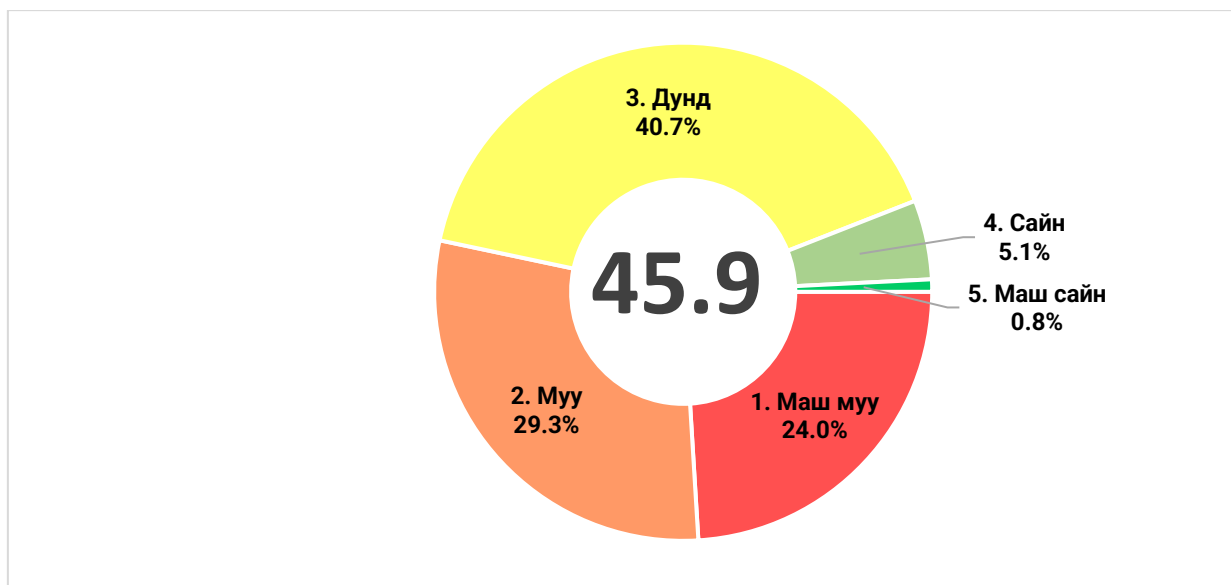
нь сургалт, гарын авлага, стандарт бий болгох, 54 санал буюу 6.2% нь ил тод, нээлттэй болгох саналыг ирүүлжээ.

Зураг 9. Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдлыг сайжруулах санал

3.3. УЛС ТӨРИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд улс төрийн тогтвортой байдлын үнэлгээ “Муу” буюу 45.9 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 40.7% нь дунд зэрэг, 29.3% нь муу, 24.0% нь маш муу, 5.1% нь сайн, 0.8% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 10. Улс төрийн тогтвортой байдлын үнэлгээ

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 875 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 253 санал буюу 28.9% нь бодлого, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, 204 санал буюу 23.3% нь салбарыг улс төр, намаас ангид байлгах, хамаарлыг багасгах, 159 санал буюу 18.2% нь удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалд мэргэжлийн хүнийг томилж, тогтвортой ажиллуулах, 99 санал буюу 11.3% нь тогтолцоог өөрчлөх, 75 санал буюу 8.6% нь ЗГ, төрийн байгууллага тогтвортой

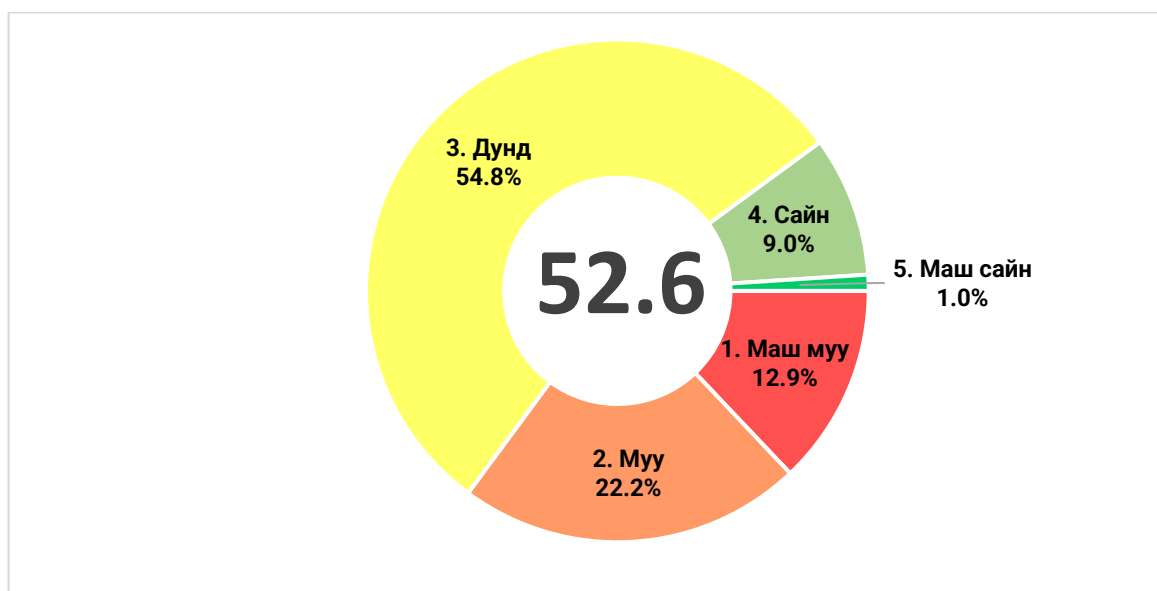
байх, 39 санал буюу 4.5% нь улс төрчдийн хариуцлагыг сайжруулах, 39 санал буюу 4.5% нь хууль хэрэгжүүлэх саналыг ирүүлжээ.

Зураг 11. Улс төрийн тогтвортой байдлыг сайжруулах санал

3.4. УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААТАЙ ХОЛБООТОЙ ХУУЛЬ ЭРХЗҮЙН ОРЧНЫ ОЙЛГОМЖТОЙ БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдлын үнэлгээ “Дунд” буюу 52.6 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 54.8% нь дунд зэрэг, 22.2% нь муу, 12.9% нь маш муу, 9.0% нь сайн, 1.0% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 12. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 894 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 280 санал буюу 31.3% нь батлагдсан хуулийг сурталчлан таниулах, сайн хэрэгжүүлэх, хяналтыг сайжруулах, 192 санал буюу 21.5% нь мэргэжлийн

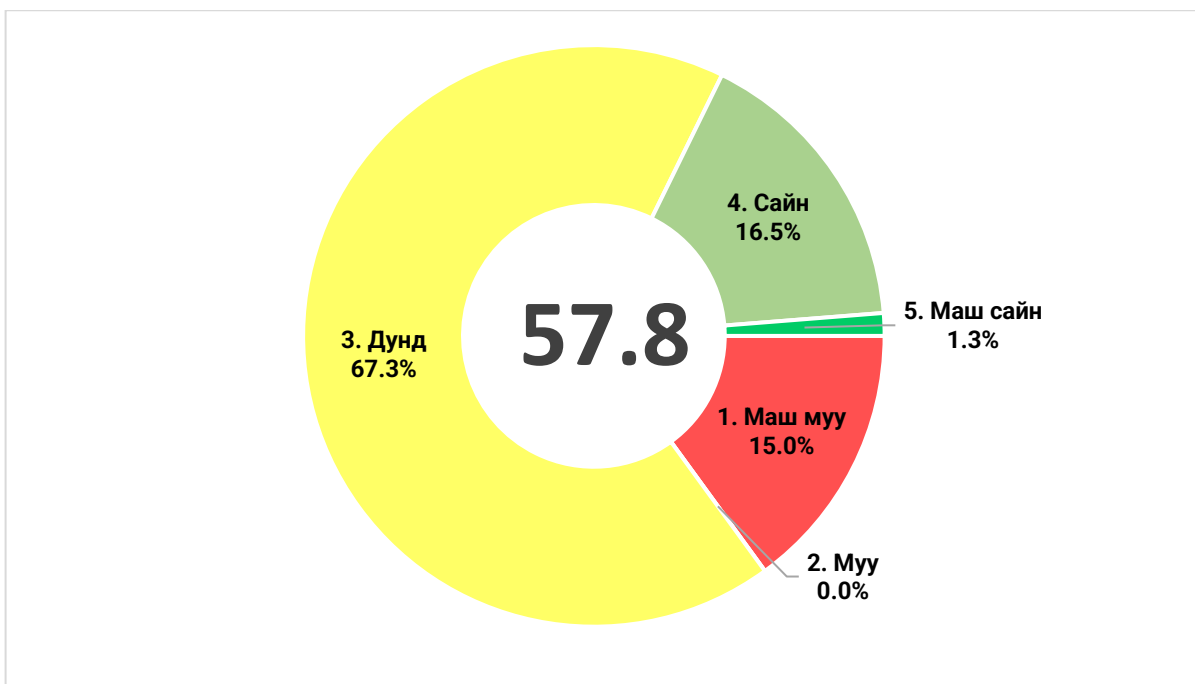
судалгаа, хүмүүсийн саналыг авах, 168 санал буюу 18.8% нь хууль тогтоомжуудын уялдаа холбоог сайжруулах, 162 санал буюу 18.1% нь багасгах, хялбаршуулах, бодит байдалтай уялдуулах, 62 санал буюу 6.9 нь тодорхой, ойлгомжтой болгох, 30 санал буюу 3.4% нь олон улсын жишиг судлах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 13. Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах санал

3.5. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХУУЛЬ ЭРХЗҮЙН ОРЧНЫ ОЙЛГОМЖТОЙ БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд байгаль орчны хууль эрх зүйн орчны ойлгомжтой байдлын үнэлгээ **“Дунд”** буюу 57.8 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсад муу үнэлгээ өгөөгүй бөгөөд 67.3% нь дунд зэрэг, 16.5% нь сайн, 15.0% нь маш муу, 1.3% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 14. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал

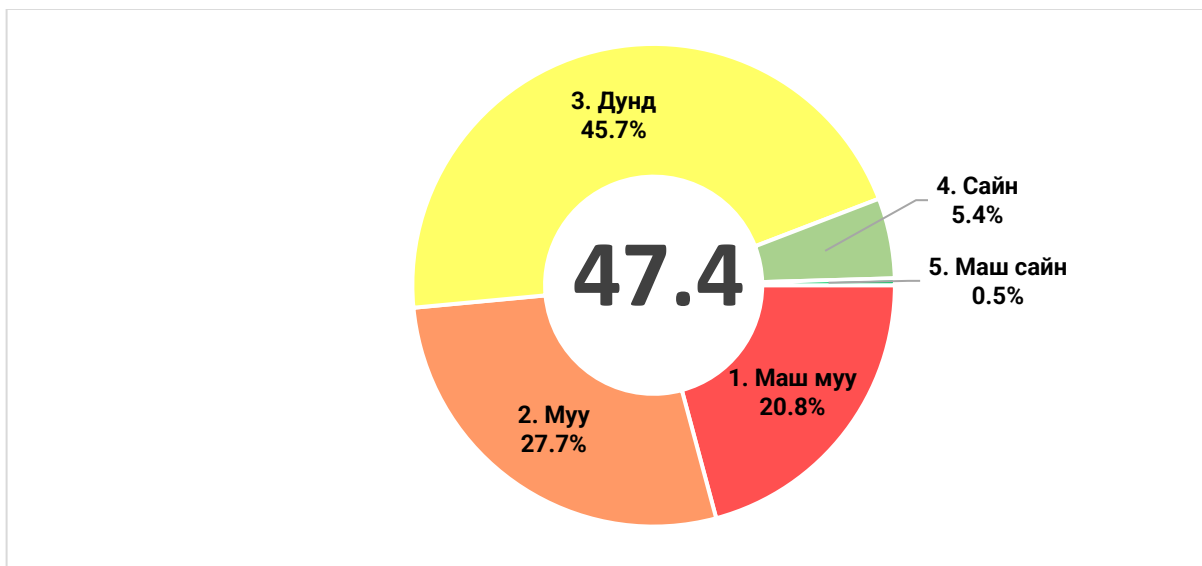
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1997 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 432 санал буюу 21.6% нь орон нутгийн оролцоог багасгах, 329 санал буюу 16.5% нь ААН-үүдээс ирүүлсэн туршлага, саналд үндэслэн хууль дүрмээ сайжруулах, 292 санал буюу 14.6% нь оновчтой, тодорхой болгох, 247 санал буюу 12.4% нь хууль хоорондын болон дүрэм, журмыг уялдаатай болгох, 239 санал буюу 12.0% нь хуулиа хэрэгжүүлдэг, хариуцлагатай байх, 180 санал буюу 9.0% нь нөхөн сэргээлтэд анхаарах, 132 санал буюу 6.6% нь хялбаршуулах, 117 санал буюу 5.9% нь хууль тогтоомжийг сурталчлах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 15. Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчныг сайжруулах санал

3.6. ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАГЧИЙН ХУУЛЬ ЁСНЫ ЭРХ АШГИЙГ ХАМГААЛСАН БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдлын үнэлгээ “**Муу**” буюу 47.4 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 45.7% нь дунд зэрэг, 27.7% нь муу, 20.8% нь маш муу, 5.4% нь сайн, 0.5% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 16. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал

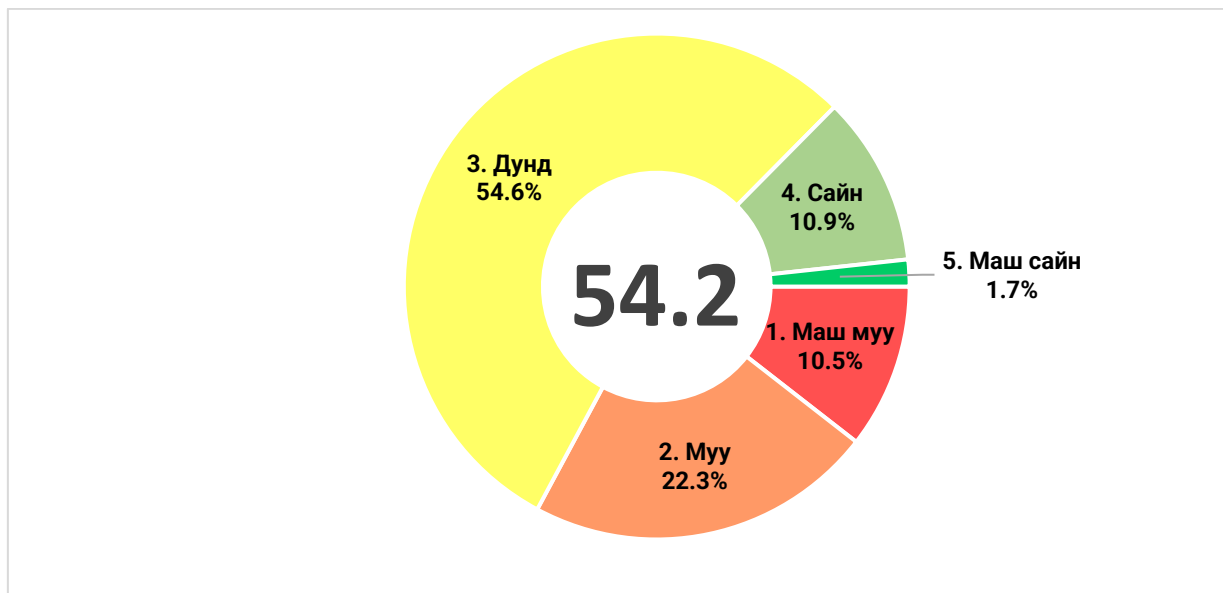
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1513 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 443 санал буюу 29.3% нь хууль тодорхой, тогтвортой байх, 438 санал буюу 28.9% нь хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих, хамгаалах, ажиллах нөхцөлөөр хангах, 405 санал буюу 26.8% нь хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, 170 санал буюу 11.2% нь мэдээлэл сурталчилгаа хийх саналыг ирүүлжээ.

Зураг 17. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийн хамгаалалтыг сайжруулах санал

3.7. УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН ТАТВАРЫН ОРЧИН

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд уул уурхайн салбарын татварын орчны үнэлгээ “Дунд” буюу 54.2 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 54.6% нь дунд зэрэг, 22.3% нь муу, 10.9% нь сайн, 10.5% нь маш муу, 1.7% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 18. Уул уурхайн салбарын татварын орчин

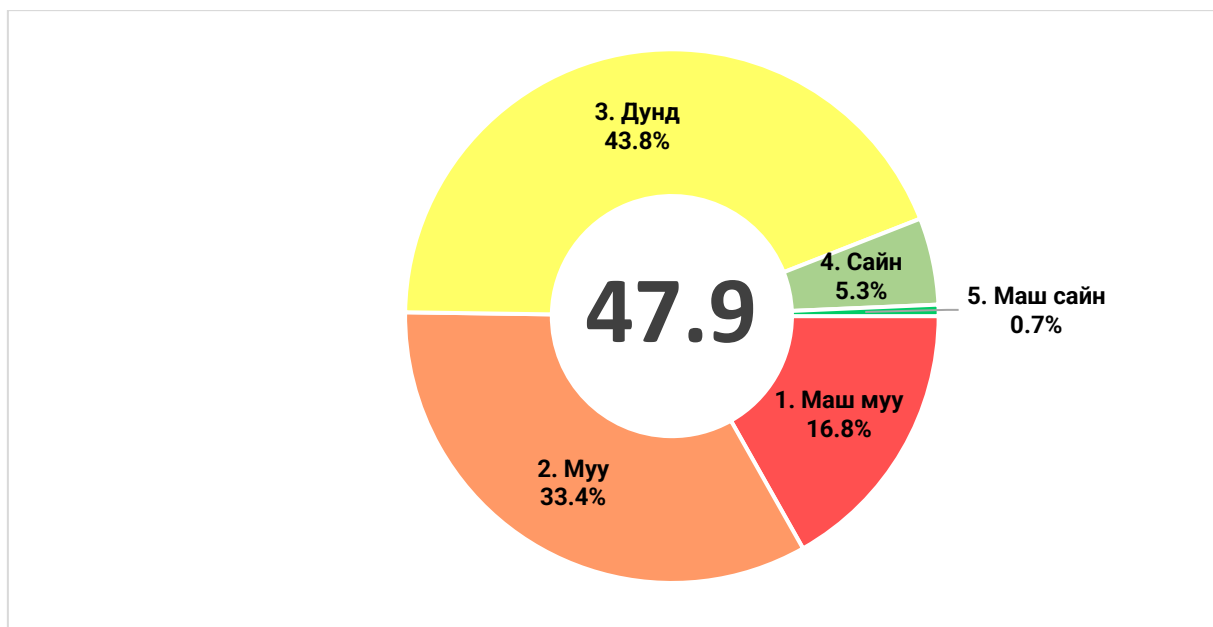
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2116 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 370 санал буюу 17.5% нь давхардуулж авахгүй байх, 316 санал буюу 14.9% нь уян хатан татварын системтэй болох, 297 санал буюу 14.0% нь татварын хувь хэмжээг багасгах, 274 санал буюу 12.9% нь татвар ногдуулах аргачлалыг сайжруулах, 258 санал буюу 12.2% нь АМНАТ-ыг бууруулах, 180 санал буюу 8.5% нь хуулийн заалтыг хянах, сайжруулах, ойлгомжтой болгох, 161 санал буюу 7.6% нь татварын орчныг тогтвортой байлгах, 115 санал буюу 5.4% нь татварын нэгдсэн бодлогыг бий болгох, 114 санал буюу 5.4% нь хэрэгжилтийг сайжруулж, мэдээлэл сурталчилгаа хийх саналыг ирүүлжээ.

Зураг 19. Уул уурхайн салбарын татварын орчныг сайжруулах санал

3.8. ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖИЛ

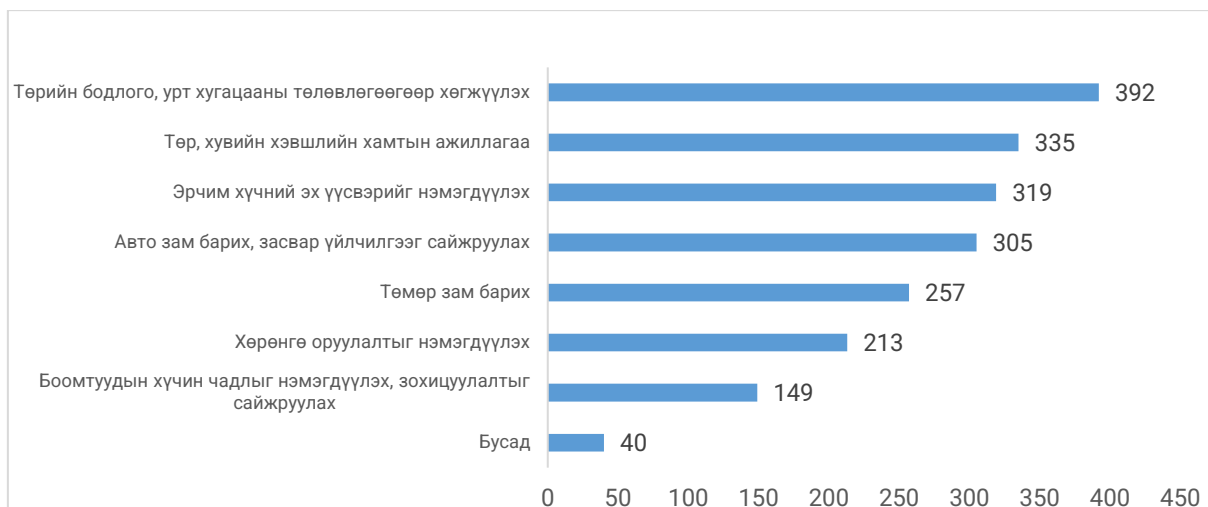
Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд дэд бүтцийн хөгжлийн үнэлгээ **“Муу”** буюу 47.9 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 43.8% нь дунд зэрэг, 33.4% нь муу, 16.8% нь маш муу, 5.3% нь сайн, 0.7% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 20. Дэд бүтцийн хөгжил

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2010 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 392 санал буюу 19.5% нь төрийн бодлого, урт хугацааны төлөвлөгөөгөөр хөгжүүлэх, 335 санал буюу 16.7% нь төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа, 319 санал буюу 15.9% нь эрчим хүчний эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, 305 санал буюу 15.2% нь авто зам барих, засвар үйлчилгээг

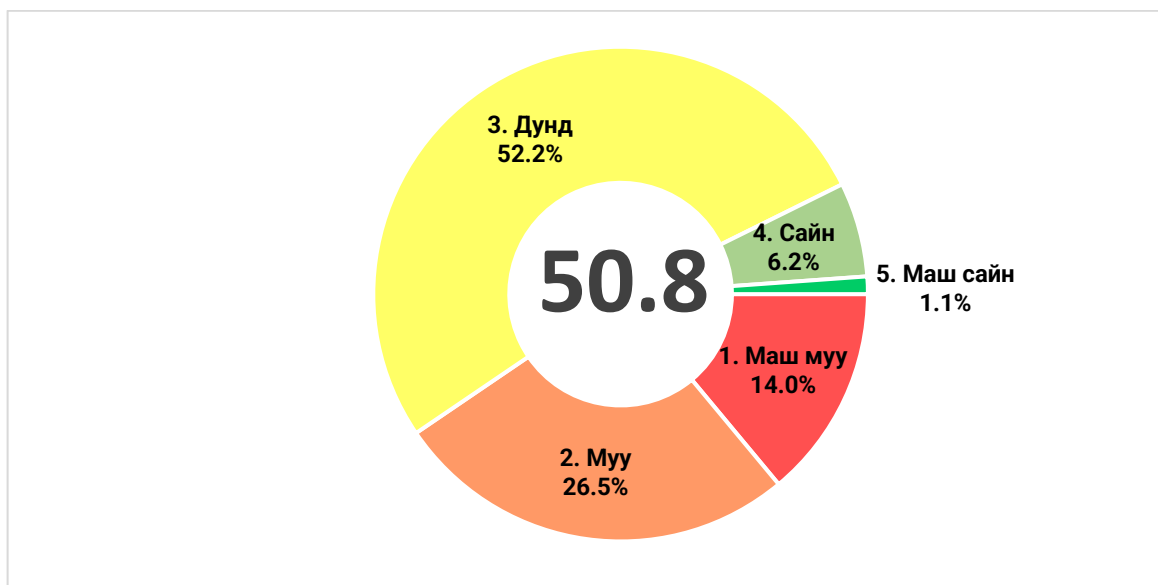
сайжруулах, 257 санал буюу 12.8% нь төмөр зам барих, 213 санал буюу 10.6% нь хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, 149 санал буюу 7.4% нь боомтуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, зохицуулалтыг сайжруулах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 21. Дэд бүтцийг хөгжүүлэх санал

3.9. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ХҮРЭЛЦЭЭ, ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН ЧАДАВХ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавхын үнэлгээ **“Дунд”** буюу 50.8 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 52.2% нь дунд зэрэг, 26.5% нь муу, 14.0% нь маш муу, 6.2% нь сайн, 1.1% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 22. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1768 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 409 санал буюу 23.1% нь ажиллах нөхцөлийг сайжруулах, цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх, 406 санал буюу 23.0% нь боловсон хүчнийг сайн бэлдэх, 302 санал буюу 17.1% нь мэргэшүүлэх сургалтын төвүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, чанаржуулах, 280 санал буюу 15.8% нь мэргэжлийн сургалт

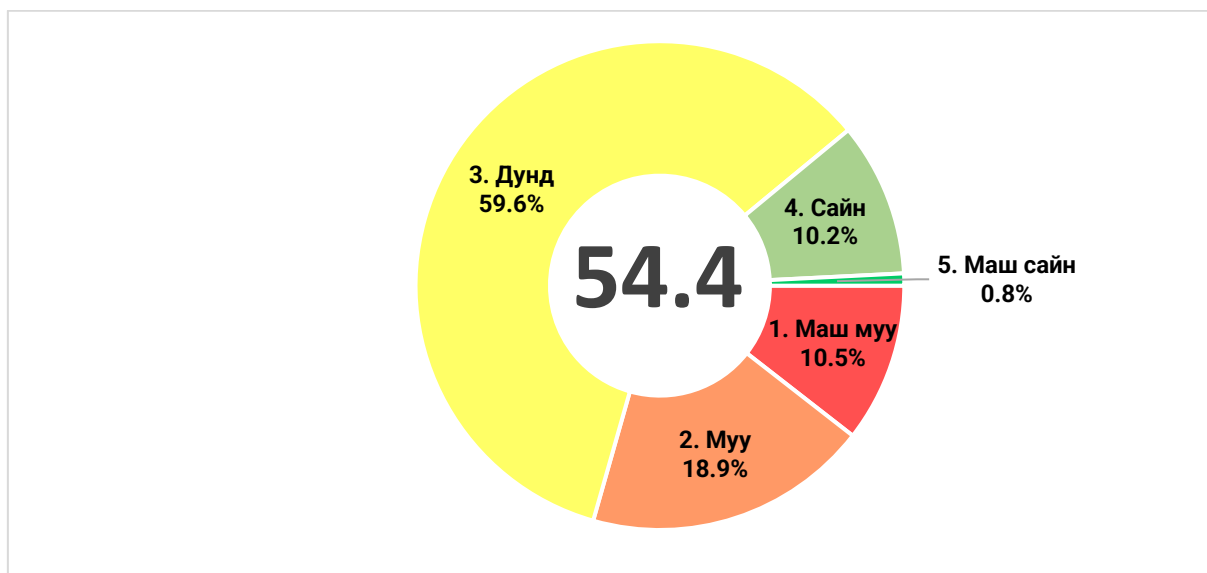
зохион байгуулах, 167 санал буюу 9.4% нь сургалтын системийг сайжруулах, 149 санал буюу 8.4% нь сайн сурталчлах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 23. Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавхыг сайжруулах санал

3.10. АМЬДРАХ ОРЧНЫ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд амьдрах орчны аюулгүй байдлын үнэлгээ “Дунд” буюу 54.4 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 59.6% нь дунд зэрэг, 18.9% нь муу, 10.5% нь маш муу, 10.2% нь сайн, 0.8% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 24. Амьдрах орчны аюулгүй байдал

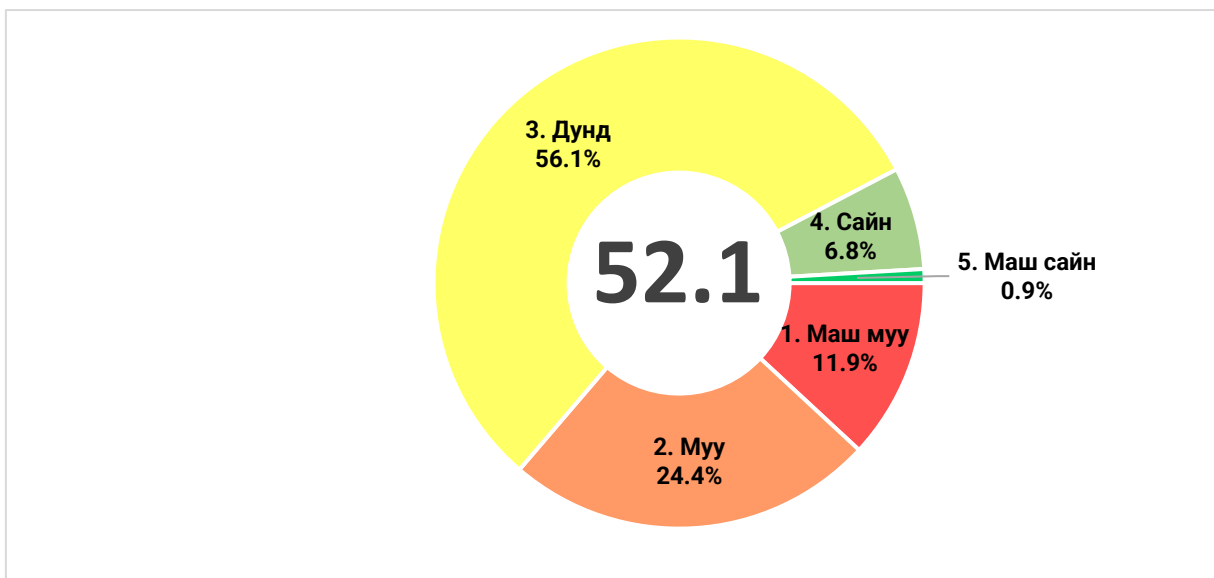
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1552 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 589 санал буюу 38.0% нь дэд бүтцийг сайжруулах, 446 санал буюу 28.7% нь агаар, хөрсний бохирдлыг үе шаттай бууруулах, тээврийн хэрэгслийн аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулах, 362 санал буюу 23.3% нь хүнсний аюулгүй байдалд анхаарах, 155 санал буюу 10.0% нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх саналыг ирүүлжээ.

Зураг 25. Амьдрах орчны аюулгүй байдлыг сайжруулах санал

3.11. ГАЗРЫН ХАРИЛЦАА, ТҮҮНИЙ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН БАЙДАЛ

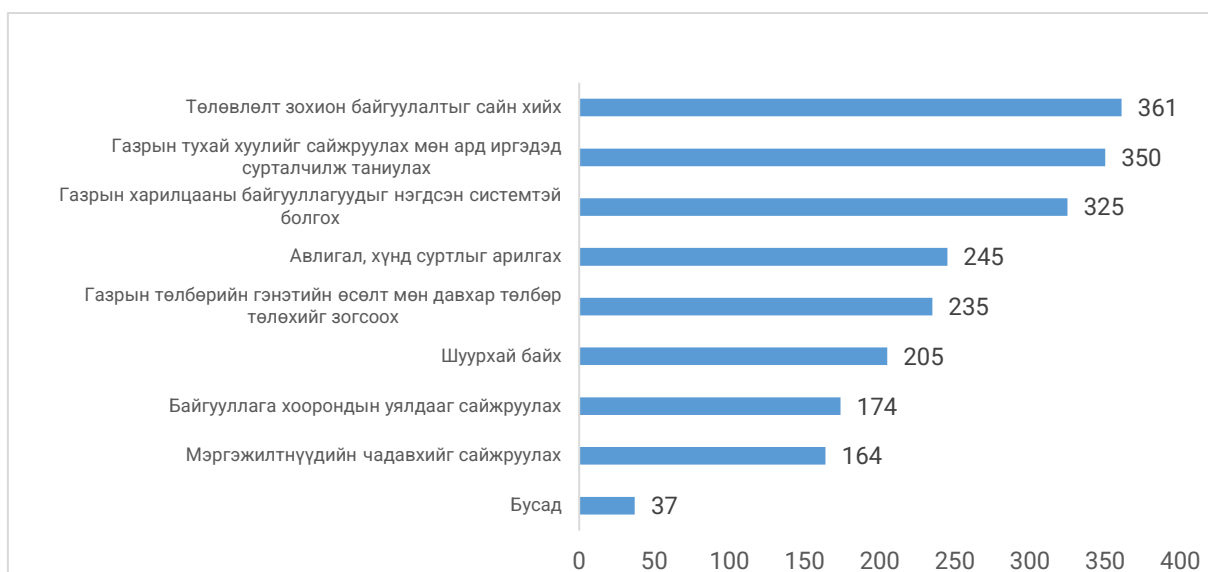
Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд газрын харилцааны зохицуулалтын байдал “Дунд” буюу 52.1 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 56.1% нь дунд зэрэг, 24.4% нь муу, 11.9% нь маш муу, 6.8% нь сайн, 0.9% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 26. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2096 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 361 санал буюу 17.2% нь төлөвлөлт зохион байгуулалтыг сайн хийх, 350 санал буюу 16.7% нь газрын тухай хуулийг сайжруулах мөн ард иргэдэд сурталчилж таниулах, 325 санал буюу 15.5% нь газрын харилцааны байгууллагуудыг нэгдсэн системтэй болгох, 245 санал буюу 11.7% нь авлигал, хүнд суртлыг арилгах, 235 санал буюу 11.2% нь газрын төлбөрийн гэнэтийн өсөлт мөн давхар төлбөр төлөхийг зогсоох, 205 санал буюу 9.8% нь шуурхай байх, 174 санал буюу 8.3% нь байгууллага хоорондын уялдааг сайжруулах, 164

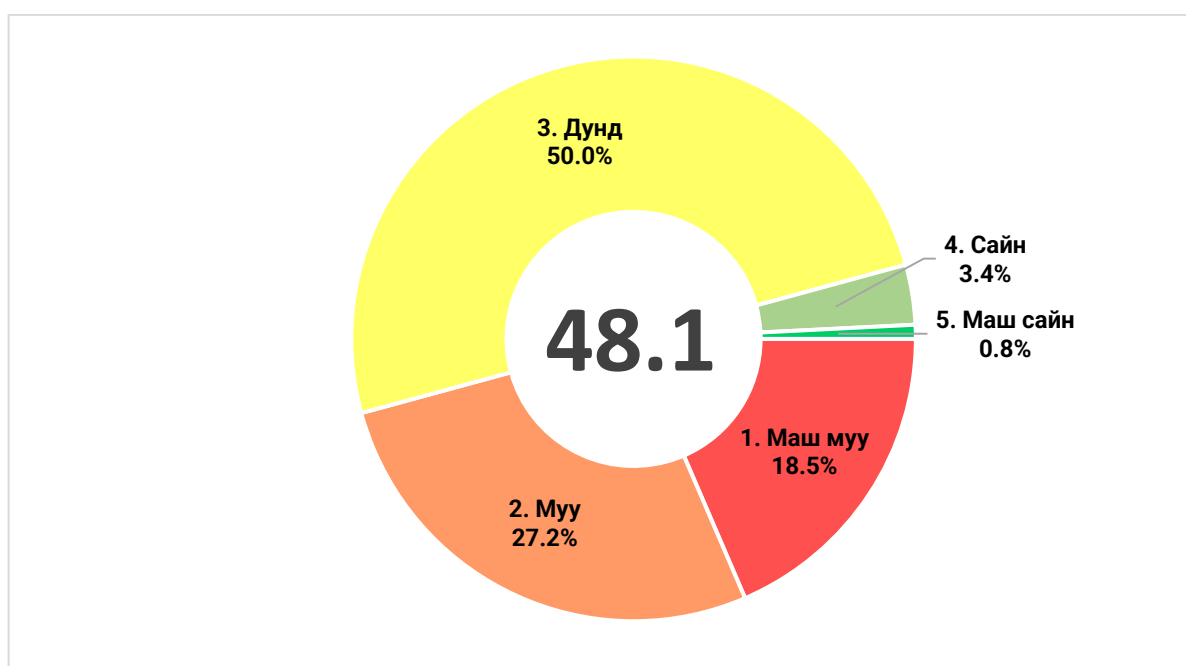
санал буюу 7.8% нь мэргэжилтнүүдийн чадавхыг сайжруулах, саналыг ирүүлжээ.

Зураг 27. Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтыг сайжруулах санал

3.12. ТӨРӨӨС ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ОРЧНЫГ САЙЖРУУЛАХ ТАЛ ДЭЭР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ БОДЛОГЫН ҮР НӨЛӨӨ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас үзэхэд хөрөнгө оруулалтын бодлогын үр нөлөөний үнэлгээ **“Муу”** буюу 48.1 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 50.0% нь дунд зэрэг, 27.2% нь муу, 18.5% нь маш муу, 3.4% нь сайн, 0.8% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 28. Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө

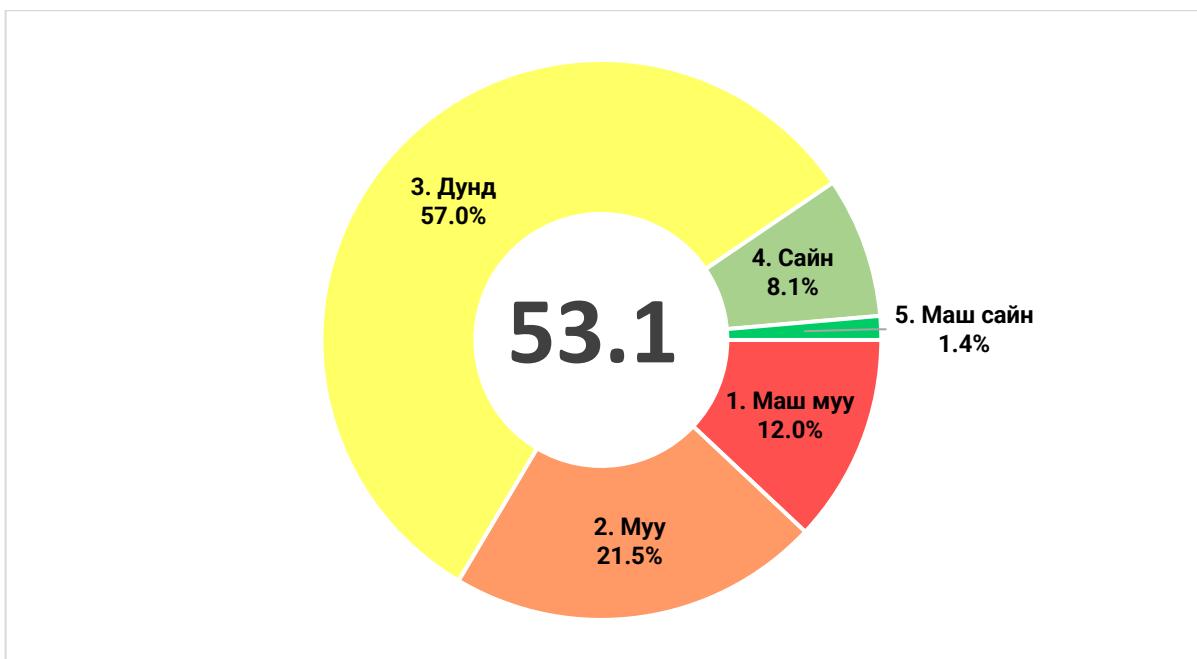
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2090 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 428 санал буюу 20.5% нь ААН-ийг дэмжсэн бодлого баримтлах, 348 санал буюу 16.7% нь хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, 310 санал буюу 14.8% нь бодлогоо тодорхой болгох, 304 санал буюу 14.5% нь бодлого тогтвортой байх, 284 санал буюу 13.6% нь хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах, 225 санал буюу 10.8% нь орон нутгийн эрх мэдлийг хязгаарлах, 154 санал буюу 7.4% нь урт хугацаатай, хүү багатай дэмжих зээл гаргах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 29. Хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах төрийн бодлогод оруулах санал

3.13. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА БОЛОН УУЛ УУРХАЙН КОМПАНИУД ХООРОНДЫН ХАРИЛЦАА

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа “Дунд” буюу 53.1 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 57.0% нь дунд зэрэг, 21.5% нь муу, 12.0% нь маш муу, 8.1% нь сайн, 1.4% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 30. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа

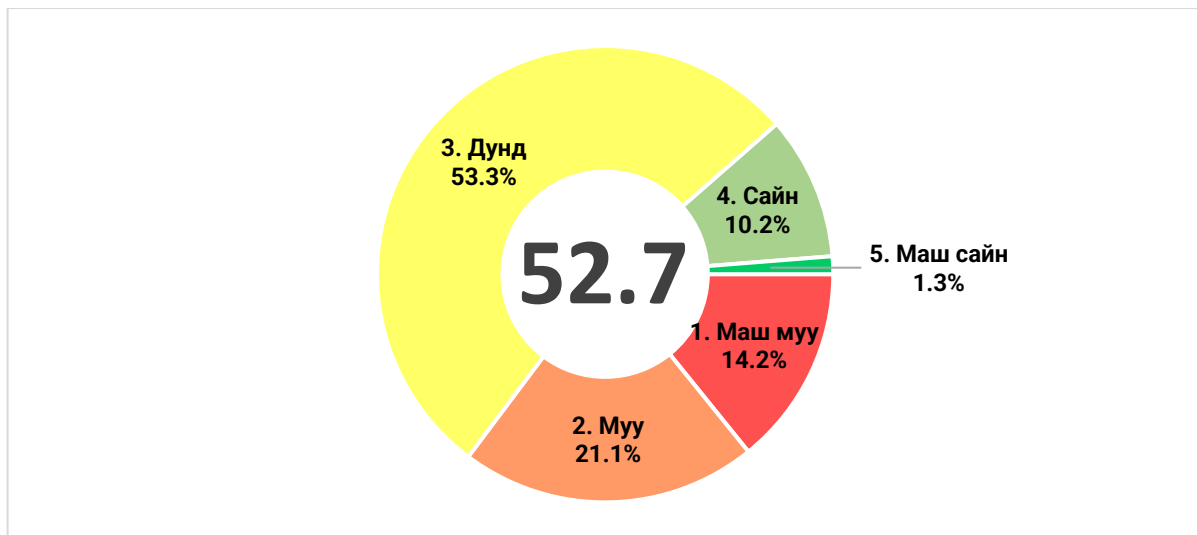
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2117 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 379 санал буюу 17.9% нь хүнд суртлыг арилгах, 353 санал буюу 16.7% нь цахимаар үйлчилгээ үзүүлэх, 329 санал буюу 15.5% нь зааварчилгаа, зөвлөмж өгөх, бичиг баримтын асуудлыг хурдан шуурхай шийдвэрлэх, 328 санал буюу 15.5% нь төрийн албан хаагчдын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, харилцаа, хандлагыг сайжруулах, 218 санал буюу 10.3% нь нэгдмэл ойлголттой, нэгдсэн системтэй болох, 179 санал буюу 8.5% нь төрийн оролцоог багасгах, 173 санал буюу 8.2% нь хууль, дүрэм, журмаа мөрдөж ажиллах, 122 санал буюу 5.8% нь хууль журмаа сайжруулах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 31. Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааг сайжруулах санал

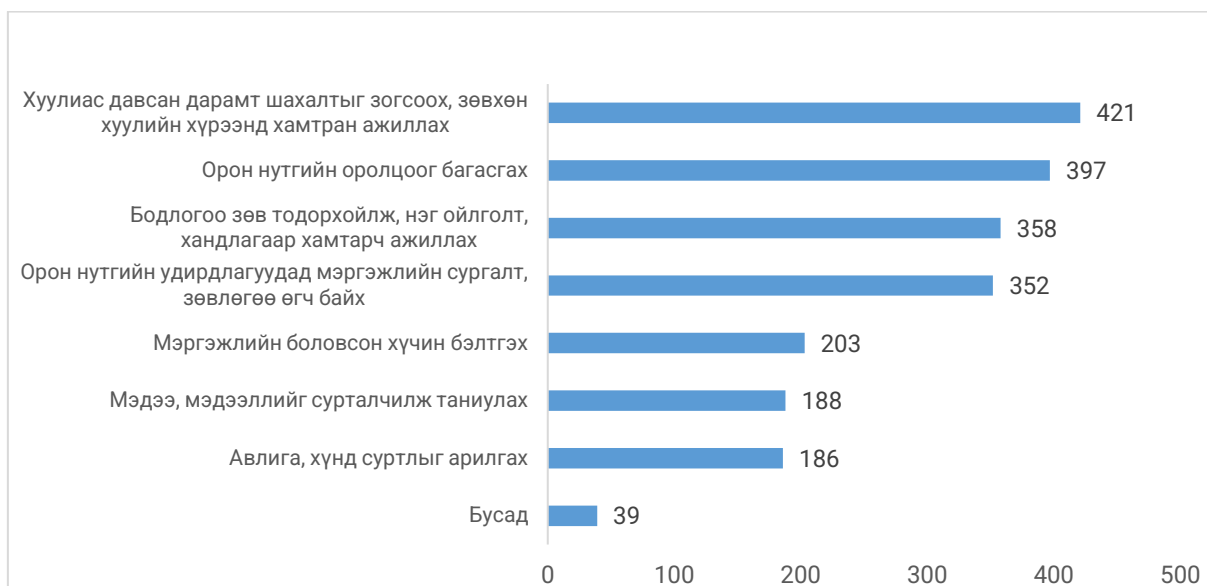
3.14. ОРОН НУТГИЙН УДИРДЛАГАТАЙ ХАМТРАН АЖИЛЛАХ БОЛОМЖ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломжийн үнэлгээ “Дунд” буюу 52.7 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 53.3% нь дунд зэрэг, 21.1% нь муу, 14.2% нь маш муу, 10.2% нь сайн, 1.3% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

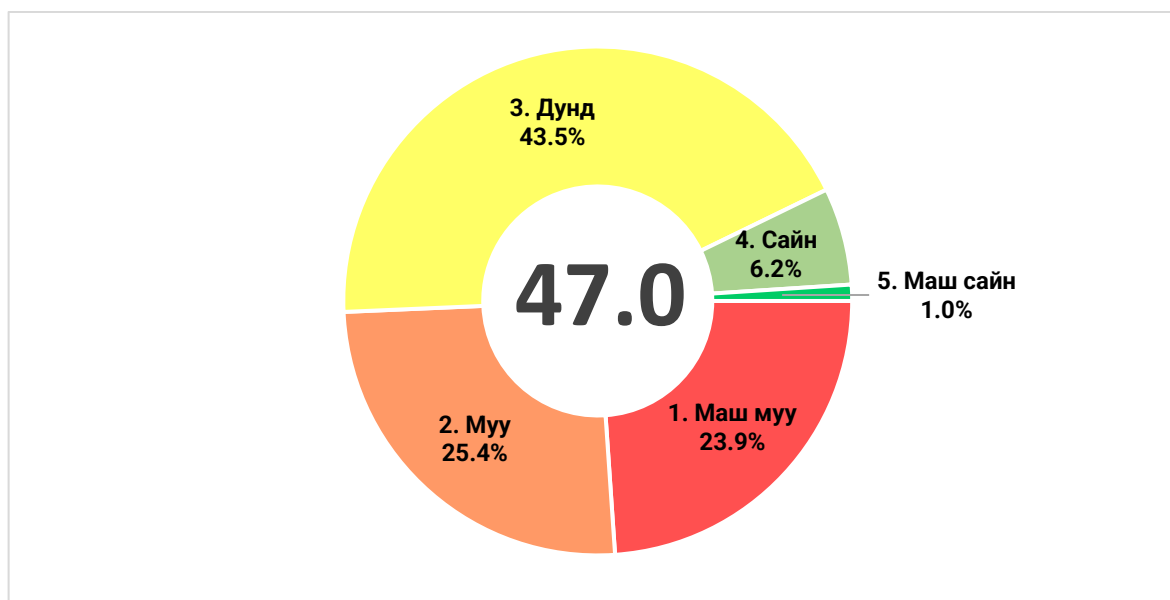
Зураг 32. Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломжийн үнэлгээ

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2144 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 421 санал буюу 19.6% нь хуулиас давсан дарамт шахалтыг зогсоох, зөвхөн хуулийн хүрээнд хамтран ажиллах, 397 санал буюу 18.5% нь орон нутгийн оролцоог багасгах, 358 санал буюу 16.7% нь бодлогоо зөв тодорхойлж, нэг ойлголт, хандлагаар хамтарч ажиллах, 352 санал буюу 16.4% нь орон нутгийн удирдлагуудад мэргэжлийн сургалт, зөвлөгөө өгч байх, 203 санал буюу 9.5% нь мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх, 188 санал буюу 8.8% нь мэдээ, мэдээллийг сурталчилж таниулах, 186 санал буюу 8.7% нь авлига, хүнд суртлыг арилгах саналыг ирүүлжээ.

3.15. НУТГИЙН ИРГЭД БОЛОН УУЛ УУРХАЙН КОМПАНИУД ХООРОНДЫН ХАРИЛЦАА

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааны үнэлгээ “**Муу**” буюу 47.0 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 43.5% нь дунд зэрэг, 25.4% нь муу, 23.9% нь маш муу, 6.2% нь сайн, 1.0% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 34. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааны үнэлгээ

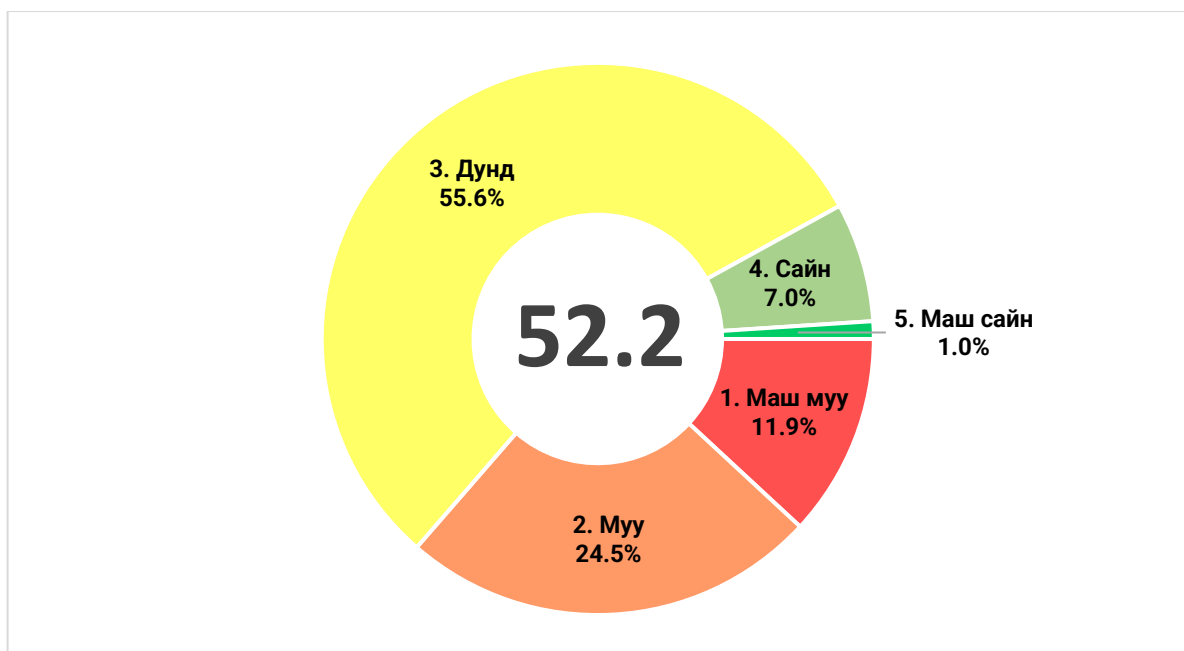
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1913 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 476 санал буюу 24.9% нь уул уурхайн салбарыг таниулах, сурталчлах, ойлгуулах, 388 санал буюу 20.3% нь асуудлыг тодорхой болгож хуульчилж өгөх, 365 санал буюу 19.1% нь орон нутгийн эрх мэдлийг багасгах, 360 санал буюу 18.8% нь харилцан ойлголцож, хамтран ажилладаг байх, 282 санал буюу 14.7% нь иргэд хуулиа дагаж мөрдөж ухамсарлах, хуулийн мэдлэг олгох саналыг ирүүлжээ.

Зураг 35. Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааг сайжруулах санал

3.16. ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЭРХЛЭХЭД ШААРДЛАГАТАЙ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙГ АВАХАД ХЯЛБАР БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас тусгай зөвшөөрөл авахад хялбар байдлын үнэлгээ “Дунд” буюу 52.2 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 55.6% нь дунд зэрэг, 24.5% нь муу, 11.9% нь маш муу, 7.0% нь сайн, 1.0% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 36. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдлын үнэлгээ

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 874 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 210 санал буюу 24.0% нь цахим болгох, 173 санал буюу 19.8% нь олон шат дамжлагыг цөөрүүлэх, 152 санал буюу 17.4% нь үйлчилгээг хуулийн хугацаанд хурдан шийдвэрлэх, 107 санал буюу 12.2% нь хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, 104 санал буюу 11.9% нь өргөдлөөр талбайг өгдөг байх, 66 санал

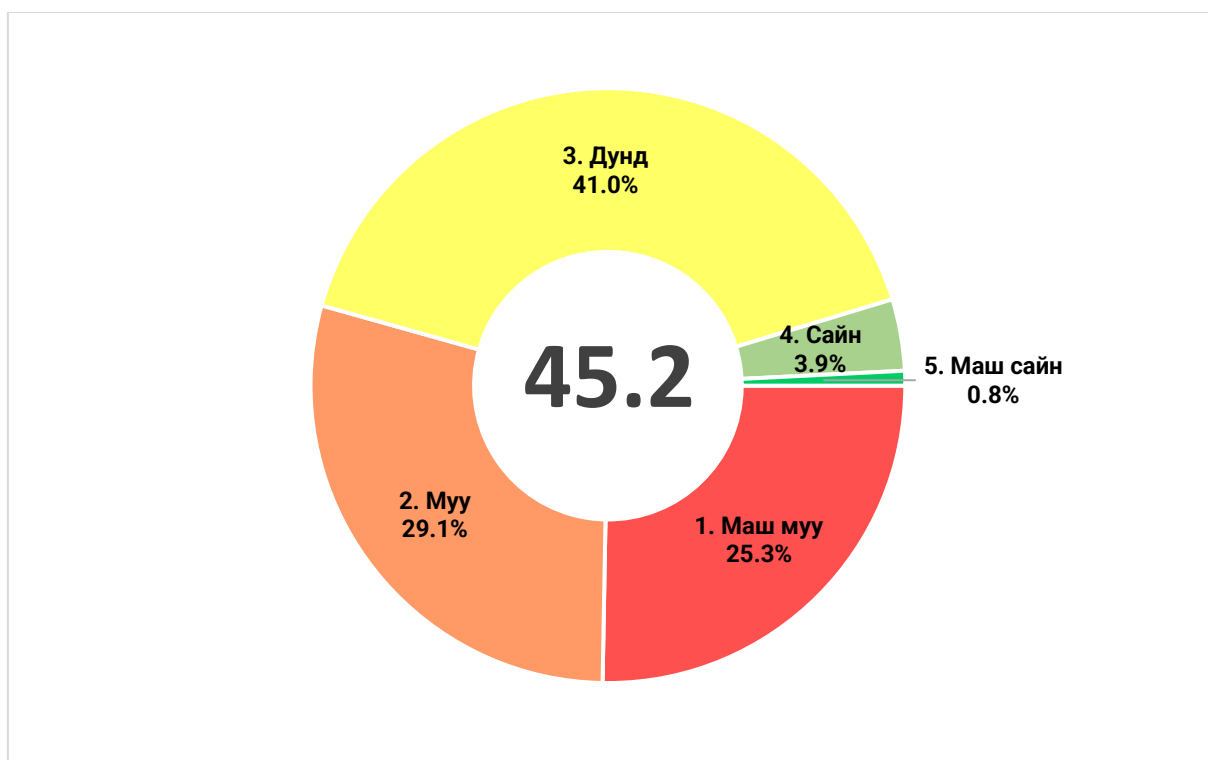
буюу 7.6% нь ил тод, шударга явуулах, 62 санал буюу 7.1% нь хүнд суртал, ашиг сонирхлын зөрчлийг арилгах, саналыг ирүүлжээ.

Зураг 37. Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авах ажиллагааг хялбаршуулах санал

3.17. ОЛОН НИЙТИЙН ЗҮГЭЭС УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХАНДАЖ БАЙГАА ХАНДЛАГА

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлагын үнэлгээ “Муу” буюу 45.2 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 41.0% нь дунд зэрэг, 29.1% нь муу, 25.3% нь маш муу, 3.9% нь сайн, 0.8% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 38. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлагын үнэлгээ

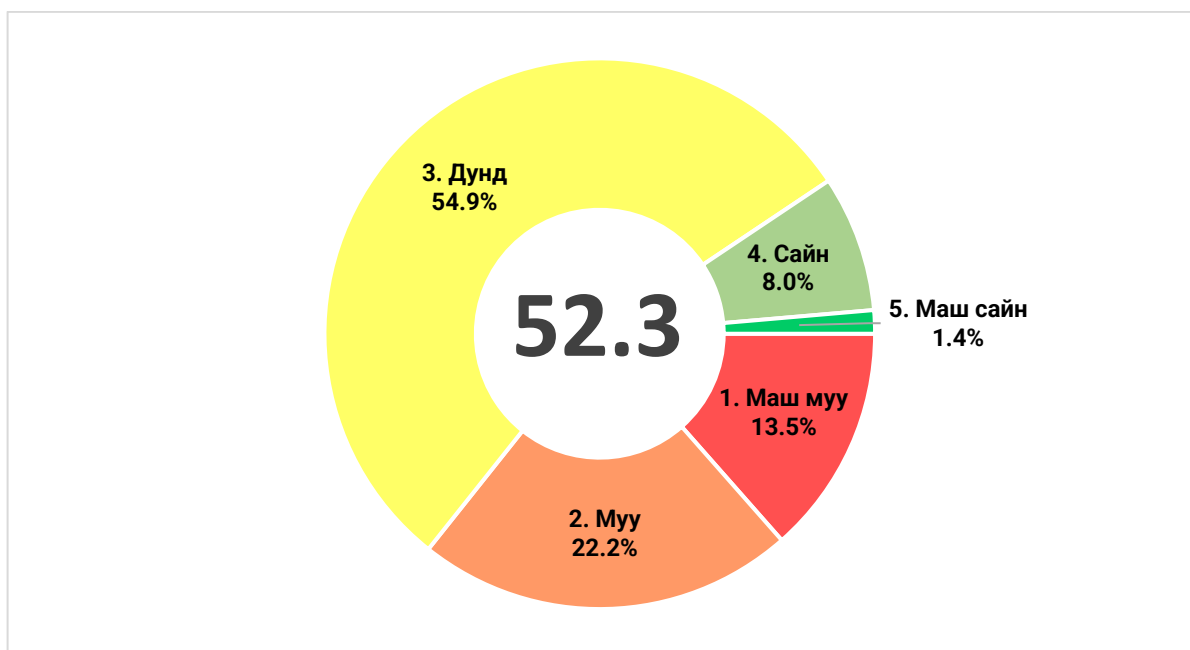
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 876 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 228 санал буюу 26.0% нь улстөржиж олон нийтийг турхирсан худал мэдээлэл тараах зэрэгт хяналт тавих, 207 санал буюу 23.6% нь хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэх, 194 санал буюу 22.1% нь нийтэд бодит байдлыг ил тод, зөв мэдээллийг түгээх, 156 санал буюу 17.8% нь хуулиар тодорхой нэгдсэн бодлоготой болох, хариуцлага тооцох, 80 санал буюу 9.1% нь нөхөн сэргээлтийн ажлыг сайжруулах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 39. Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлагыг сайжруулах санал

3.18. УУЛ УУРХАЙН САЛБАРЫН АВЛИГААС АНГИД БАЙДАЛ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас авлигаас ангид байдлын үнэлгээ “**Муу**” буюу 52.3 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 54.9% нь дунд зэрэг, 22.2% нь муу, 13.5% нь маш муу, 8.0% нь сайн, 1.4% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 40. Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдлын үнэлгээ

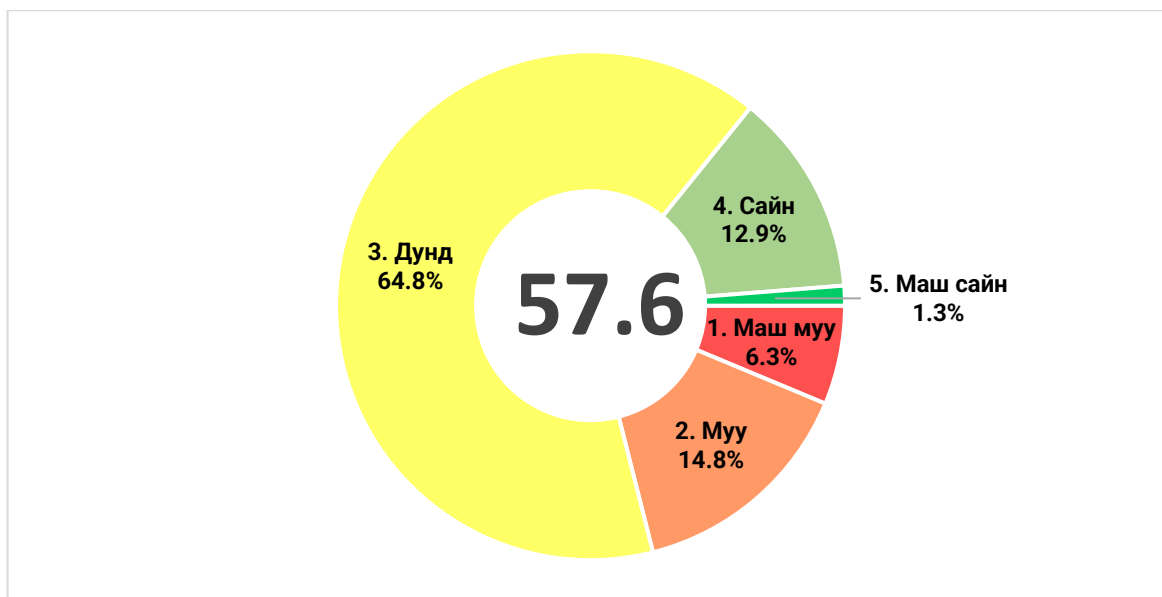
Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 2128 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 340 санал буюу 16.0% нь төрийн оролцоог багасгах, 298 санал буюу 14.0% нь авлига авсан албан хаагчид ногдуулах арга хэмжээг чангатгах, 292 санал буюу 13.7% нь шат дамжлага, зөвшөөрлийн тоог багасгах, 280 санал буюу 13.2% нь хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, 271 санал буюу 12.7% нь хүнд суртлыг арилгах, 238 санал буюу 11.2% нь хуулийн хүрээнд ажиллах, 193 санал буюу 9.1% нь нээлттэй ил тод болгох, 185 санал буюу 8.7% нь цахим болгох саналыг ирүүлжээ.

Зураг 41. Уул уурхайн салбарыг авлигаас ангид байлгах санал

3.19. ХАНГАН НИЙЛҮҮЛЭГЧ, ТУСЛАН ГҮЙЦЭТГЭГЧ БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХҮРТЭЭМЖТЭЙ БАЙДАЛ, БҮТЭЭГДЭХҮҮН, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЧАНАР

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгчийн хүрэлцээ, чанарын үнэлгээ “Дунд” буюу 57.6 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсдын 64.8% нь дунд зэрэг, 14.8% нь муу, 12.9% нь сайн, 6.3% нь маш муу, 1.3% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 42. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанарын үнэлгээ

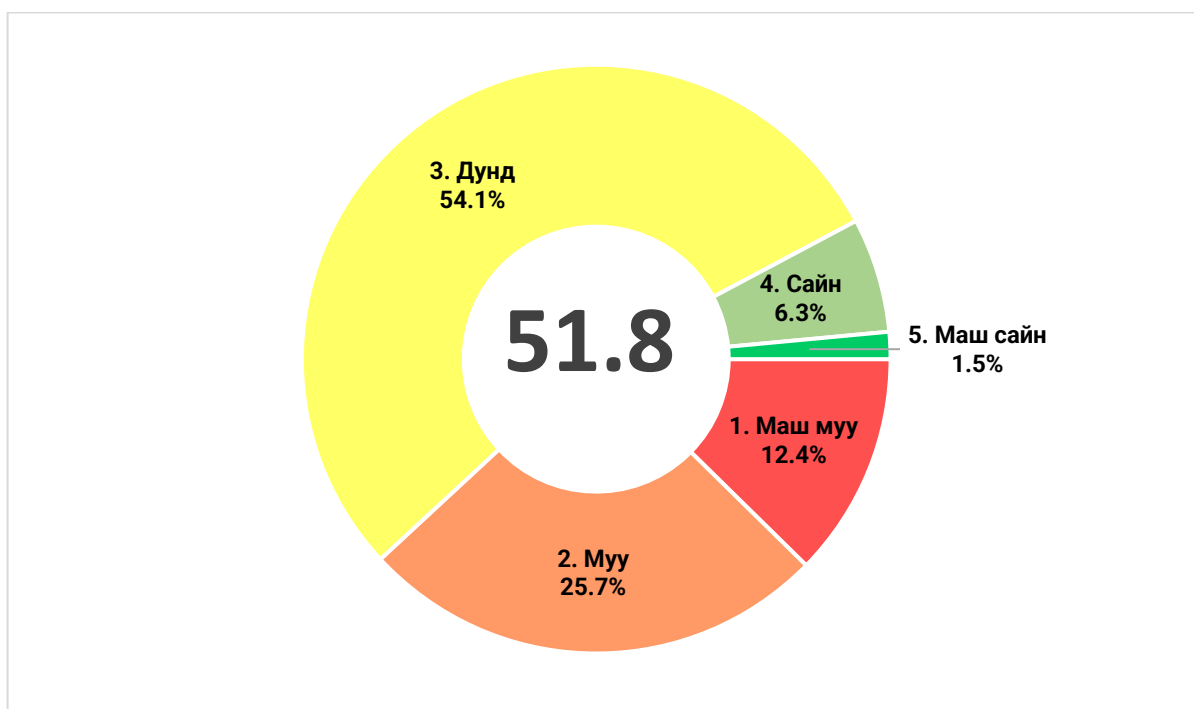
Судалгаанд оролцогсодоос илгээсэн нийт 1793 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 370 санал буюу 20.6% нь чанараа сайжруулах, хариуцлагатай, хугацаандаа нийлүүлдэг байх, 343 санал буюу 19.1% нь дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих, 296 санал буюу 16.5% нь мэргэжлийн боловсон хүчний чадавхийг сайжруулах, сургалт, 292 санал буюу 16.3% нь хуулийн зохицуулалтыг сайжруулах, өндөр татвар, төлбөрийн дарамтыг багасгах, 162 санал буюу 9.0% нь уялдаа холбоог сайжруулах, 154 санал буюу 8.6% нь гэрээний нөхцөлийг илүү сайн чанартай болгох, 144 санал буюу 8.0% нь мэдээллээр хангах саналыг ирүүлжээ.

Зураг 43. Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах санал

3.20. УУЛ УУРХАЙН САЛБАРТ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАХ, ХУВЬЦАА ЭЗЭМШИХ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ АВАХ БОЛОМЖ

Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн саналаас хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших мэдээлэл авах боломжийн үнэлгээ “**Муу**” буюу 51.8 оноотой байна. Нийт судалгаанд оролцогсодын 54.1% нь дунд зэрэг, 25.7% нь муу, 12.4% нь маш муу, 6.3% нь сайн, 1.5% нь маш сайн гэж хариулсан байна.

Зураг 44. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломжийн үнэлгээ

Судалгаанд оролцогсдоос илгээсэн нийт 1720 сайжруулах санал хүсэлтээс харахад 413 санал буюу 24.0% нь ил тод, нээлттэй болгох, 384 санал буюу 22.3% нь мэдээллийг хялбар, ойлгомжтой байдлаар нийтэд түгээх, олон нийтийн ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлэх, 364 санал буюу 21.2% нь мэдээллийг сайжруулах, 285 санал буюу 16.6% нь мэдээллийг цахим хэлбэрээр авах боломжтой болгох, 230 санал буюу 13.4% нь мэдээллийн нэгдсэн сан, платформ бий болгох саналыг ирүүлжээ.

Зураг 45. Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломжийг нэмэгдүүлэх санал

4. ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчны 2024 оны байдлыг судалж үзээд дараах дүгнэлтийг гаргалаа.

- Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчны үнэлгээ **52.2** оноо буюу **“ДУНД”** гэсэн үнэлгээтэй байна.
- Үнэлгээг нэгтгэн гаргасан 20 үзүүлэлтээс “маш сайн”, “сайн” гэсэн үнэлгээ гараагүй байгаа нь хөрөнгө оруулалтын орчин таатай гэж үзэх боломжгүй байна. Мөн “маш муу” гэсэн үзүүлэлт илрээгүй нөхцөл байдал хэт хүндрээгүй байгааг илтгэж байна. Дунд ангилалд 12 үзүүлэлт, муу ангилалд 8 үзүүлэлт хамрагдав.
- Дунд ангилалд өндөр оноо авсан нь Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдал /61.3 оноо/, Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал /59.1 оноо/, Байгаль орчны хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал /57.8 оноо/ байсан бол Ханган нийлүүлэгч, туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын хүртээмжтэй байдал, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний чанар /57.6 оноо/, Амьдрах орчны аюулгүй байдал /54.4 оноо/ гэсэн асуултууд нь дунд үзүүлэлт дотроо дээгүүр эрэмбэлэгдлээ. Харин Амьдрах орчны аюулгүй байдал /54.4 оноо/, Уул уурхайн салбарын татварын орчин /54.2 оноо/, Төрийн байгууллага болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа /53.1 оноо/, Орон нутгийн удирдлагатай хамтран ажиллах боломж /52.7 оноо/, Уул уурхайн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль эрхзүйн орчны ойлгомжтой байдал /52.6 оноо/, Уул уурхайн салбарын авлигаас ангид байдал /52.3 оноо/, Үйл ажиллагаа эрхлэхэд шаардлагатай тусгай зөвшөөрлийг авахад хялбар байдал /52.2 оноо/, Газрын харилцаа, түүний зохицуулалтын байдал /52.1 оноо/ гэсэн асуултууд нь дунд ангилалдаа доогуур жагсжээ.
- Муу ангилалд орсон үзүүлэлтээс хамгийн тааруу дүн үзүүлсэн нь Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлага /45.2 оноо/ бол үүний дараа Улс төрийн тогтвортой байдал /45.9 оноо/ орсон. Дараагийн түвшний тааруухан үзүүлэлт нь Нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцаа /47.0 оноо/, Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал /47.4 оноо/, Дэд бүтцийн хөгжил /47.9 оноо/ байсан бол муу ангилал дотроо дээгүүр үзүүлэлттэй байгаа нь Төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөө /48.1 оноо/, Ажиллах хүчний хүрэлцээ, хүний нөөцийн чадавх /50.8 оноо/, Уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулах, хувьцаа эзэмших талаарх мэдээлэл авах боломж /51.8 оноо/ байв.
- Хамгийн өндөр үнэлгээтэй үзүүлэлт нь “Геологи, хайгуулын ажлын үр дүн, тэдгээрийн үнэмшилтэй байдал” байгаа хэдий ч хяналт, хариуцлагын

тогтолцоо сул, мэргэжлийн байгууллага, мэргэжилтний оролцоо хангалттай бус байгаагаас дунд үнэлгээг авсан байна. Дараагийн өндөр үнэлгээтэй “Геологийн мэдээллийг олж авах боломж, мэдээллийн ил тод байдал” үзүүлэлт нь мэдээлэл бүрэн цахимжаагүй, нээлттэй байдаггүй, мэдээллийн сан, сайтын мэдээлэл шинэчлэлт бага байгаа нь дунд үнэлгээ авахад нөлөөлжээ.

- Хамгийн муу үзүүлэлт нь “Олон нийтийн зүгээс уул уурхайн үйл ажиллагаанд хандаж байгаа хандлага” орж байгаа нь ард иргэдэд үнэн зөв бодит мэдээлэл очихгүй, улс төрч, төрийн бус байгууллага худлаа, буруу мэдээлэл түгээж, популизм хийж байгаагийн зэрэгцээ хууль бус олборлолт, нөхөн сэргээлт хийдэггүй, хариуцлагатай уул уурхайг хангалттай хэмжээнд хөгжүүлэхгүй, салбарын хэмжээнд нэгдсэн бодлого өгүүлэгдэж байгаатай холбоотой. “Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалсан байдал”-д хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих, хамгаалах, ажиллах нөхцөлөөр хангах дэмжлэг сул, хууль эрх зүйн орчны тогтворгүй, тодорхой бус байдал, оролцогч талуудад мэдээлэл сурталчилгаа бага хийдэг зэрэг голлох шалтгаанууд нөлөөлсөн байна.
- Дараагийн тааруухан үзүүлэлтэд “Улс төрийн тогтвортой байдал” болсон шалтгаан нь, эрх зүйн орчны байдал тааруу, салбарын үйл ажиллагаа улс төр, намын үйл ажиллагаанаас ихээхэн хамааралтай болж, салбарыг мэргэжлийн бус хүн удирдаж, төрийн албан хаагчид тогтвор суурьшилтай ажиллахгүй, Засгийн газар, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа тогтвортой явагдахгүй, бүтэц зохион байгуулалтын өөрчлөлт ихээр хийгдэж, улс төрчдийн хариуцлагагүй үйлдэл, хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байгаагаас болжээ.

5. САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Монгол Улсын уул уурхайн салбарын хөрөнгө оруулалтын орчин 2024 оны байдлаар “Дунд” үнэлгээтэй болон үнэлгээний бүрэлдэхүүн үзүүлэлтүүд нь “маш сайн”, “сайн” үнэлгээнд хүрээгүй байгаа тул хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах шаардлагатай бөгөөд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг санал болгож байна.

- Олон нийтэд үнэн, бодит, салбарын талаар улс төржиж олон нийтийг турхирсан худал мэдээлэл тараах үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хариуцлага тооцдог болох, хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлэх ажлыг салбарын хэмжээнд зохион байгуулж, эерэг ойлголтыг өгөх мэдлэг, мэдээлэл өгөх сургалт, сурталчилгаа, PR-ийн ажлыг тогтмол зохион байгуулах, байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн ажлыг сайжруулах нь зүйтэй.
- Улс төрийн тогтвортой байдлыг сайжруулахын тулд төрийн бодлого, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулж, салбарын үйл ажиллагааг нам, улс төрийн үйл ажиллагаанаас хамаарал багатай байлгахыг хичээж, төрийн удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалд мэргэжлийн хүнийг томилж, тогтвортой ажиллуулж, Засгийн газар, төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг тогтвортой явуулахад анхаарч, улс төрчдийн хариуцлагыг өндөржүүлж зохицуулах, хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах шаардлагатай.
- Уул уурхайн салбарын үйл ажиллагааг иргэдэд таниулах, сурталчлах, ойлгуулах, асуудлыг тодорхой болгож хуульчилж өгөх, орон нутгийн эрх мэдлийг багасгаж, иргэдийг хуулиа дагаж мөрдөх талаар ухамсарлуулах, хууль эрх зүйн орчны талаар мэдлэг олгох, орон нутгийн иргэдийн уул уурхайн үйл ажиллагаанд оролцох харилцааг тодорхой болгон хуульчилж, харилцан ойлголцож хамтран ажилладаг тогтолцоог нэвтрүүлснээр нутгийн иргэд болон уул уурхайн компаниуд хоорондын харилцааг сайжруулна.
- Хөрөнгө оруулалтын орчны тогтвортой байдлыг хангаж, хууль эрх зүйн орчныг тодорхой болгох, сайжруулах, хөрөнгө оруулагчдын хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалах, дэмжих, ажиллах нөхцөлөөр хангах тогтолцоог хэрэгжүүлж, аливаа гэнэтийн шийдвэр гаргахаас зайлсхийж, оролцогч талуудыг мэдээллээр хангаж ажиллах, хөрөнгө оруулагчийг дэмжсэн тодорхой, тогтвортой бодлого баримталж, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулахдаа хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалж, орон нутгийн эрх мэдлийг тодорхой хэмжээнд хязгаарласнаар төрөөс хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах тал дээр авч хэрэгжүүлж буй бодлогын үр нөлөөг сайжруулж болно.
- Төрийн бодлого, урт хугацааны төлөвлөгөөний дагуу авто зам барих, засвар үйлчилгээг сайжруулах, эрчим хүчний эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, төмөр зам барихад хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, төр хувийн

хэвшлийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлж дэд бүтцийн хөгжлийг сайжруулах шаардлагатай байна. Мөн боомтуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, зохицуулалтыг сайжруулж, төмөр замын ачаа эргэлтийг оновчтой зохион байгуулах хэрэгтэй байна.